

LiU-ITN-TEK-G-17/045--SE

Sociala hänsyn i byggbranschen

Tina Eliasson

Maria Olsson

2017-05-31

LiU-ITN-TEK-G-17/045--SE

Sociala hänsyn i byggbranschen

Examensarbete utfört i Byggt teknik
vid Tekniska högskolan vid
Linköpings universitet

Tina Eliasson
Maria Olsson

Handledare Thomas Johansson
Examinator Dag Haugum

Norrköping 2017-05-31

Upphovsrätt

Detta dokument hålls tillgängligt på Internet – eller dess framtida ersättare – under en längre tid från publiceringsdatum under förutsättning att inga extraordinära omständigheter uppstår.

Tillgång till dokumentet innebär tillstånd för var och en att läsa, ladda ner, skriva ut enstaka kopior för enskilt bruk och att använda det oförändrat för ickekommersiell forskning och för undervisning. Överföring av upphovsrätten vid en senare tidpunkt kan inte upphäva detta tillstånd. All annan användning av dokumentet kräver upphovsmannens medgivande. För att garantera äktheten, säkerheten och tillgängligheten finns det lösningar av teknisk och administrativ art.

Upphovsmannens ideella rätt innefattar rätt att bli nämnd som upphovsman i den omfattning som god sed kräver vid användning av dokumentet på ovan beskrivna sätt samt skydd mot att dokumentet ändras eller presenteras i sådan form eller i sådant sammanhang som är kränkande för upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart.

För ytterligare information om Linköping University Electronic Press se förlagets hemsida <http://www.ep.liu.se/>

Copyright

The publishers will keep this document online on the Internet - or its possible replacement - for a considerable time from the date of publication barring exceptional circumstances.

The online availability of the document implies a permanent permission for anyone to read, to download, to print out single copies for your own use and to use it unchanged for any non-commercial research and educational purpose. Subsequent transfers of copyright cannot revoke this permission. All other uses of the document are conditional on the consent of the copyright owner. The publisher has taken technical and administrative measures to assure authenticity, security and accessibility.

According to intellectual property law the author has the right to be mentioned when his/her work is accessed as described above and to be protected against infringement.

For additional information about the Linköping University Electronic Press and its procedures for publication and for assurance of document integrity, please refer to its WWW home page: <http://www.ep.liu.se/>

Linköpings universitet

EXAMENSARBETE, HÖGSKOLEINGENJÖR I BYGGNADSTEKNIK

15 HP, VÅRTERMINEN 2017

SOCIALA HÄNSYN I BYGGBRANSCHEN

EN STUDIE AV DE SOCIALA KRAV SOM STÄLLS PÅ ENTREPRENÖRER I
BYGGBRANSCHEN

Tina Eliasson och Maria Olsson

NORRKÖPING 2017

Tekniska högskolan vid Linköpings universitet
581 83 LINKÖPING
www.liu.se

SAMMANFATTNING

Byggbranschen står nu inför ett utmanande kliv i hållbarhetens riktning - att ta sig an och arbeta för en socialt hållbar samhällsutveckling. Intresset att arbeta med detta är stort hos både entreprenörer, beställare och samhället i stort. Detta bidrar till att offentliga beställare formulerar krav på socialt arbete i offentliga upphandlingar, då offentlig upphandling är ett verktyg med stor genomslagskraft som kan användas för att föra detta arbete framåt.

Syftet med studien är att ta reda på vad begreppet sociala hänsyn innebär, att sammanställa vilka krav på sociala hänsyn som ställs och kommer att ställas i upphandlingar som offentliga beställare i Östergötland annonserar samt identifiera de områden som beställarna avser utveckla inom ämnet. Detta för att entreprenörföretagen ska kunna satsa på en utveckling av det område inom sociala hänsyn som kommer att vara mest aktuellt i regionen, nu och i kommande upphandlingar.

Genom intervjuer med beställare och entreprenörer i byggbranschen har en grund skapats för att kunna definiera begreppet sociala hänsyn som "en inkludering av alla individer i samhället oavsett kön, ålder, fysisk förmåga eller etnisk tillhörighet". Insamling av publicerade förfrågningsunderlag visar på att det fokusområde inom social hållbarhet som prioriteras idag är krav på sysselsättningsåtgärder, där fokus ligger på att inkludera individer som står utanför arbetsmarknaden. Slutsatsen är att entreprenörerna bör arbeta för att skapa fler platser ute i produktionen, för att öka antalet sysselsatta och komplettera detta med bra utbildningar, handledning och stöttning. Det har även visat sig finnas förbättringsmöjligheter i beställarorganisationernas arbete med att ställa krav på sociala hänsyn.

ABSTRACT

The construction industry is facing a challenging step in the direction of sustainability - to embrace and work for socially sustainable development. The construction companies, public clients and society have a great interest working with this. This means that public clients formulate social work requirements in public procurement, as public procurement is a powerful tool that can be used to advance this development.

The purpose of the study is to identify the concept of social sustainability, to compile what requirements regarding social sustainability are made and will be made by public purchasers in Östergötland, and identify the areas that the public purchasers intend to develop. This enables construction companies to focus on developing the area of social sustainability that will be most relevant in the region, now and in future procurements.

Through interviews with clients and contractors in the construction industry, the overall perception of the concept of social sustainability can be described as "an inclusion of all individuals in society, regardless of sex, age, physical ability or ethnicity." Through the collection of published inquiries, it was found that the priority focus on social sustainability today is a requirement for employment measures, focusing on including individuals outside the labor market. The conclusion is that the construction companies need to create more jobs in production, to increase the number of employed and supply them with good education, introduction and support. It has also been shown that there can be a couple of improvements in the work of the public purchasers claiming social sustainability.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	I
ABSTRACT	III
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	V
FÖRORD.....	IX
BEGREPPSFÖRKLARING	XI
1. INLEDNING	1
1.1. Problemformulering	1
1.2. Syfte och mål.....	2
1.3. Frågeställningar	2
1.4. Metod.....	2
1.4.1. Litteraturstudier	2
1.4.2. Insamling av förfrågningsunderlag.....	3
1.4.3. Personliga möten	3
1.4.4. Vald metod utifrån frågeställningar.....	3
1.5 Avgränsningar.....	4
2. TEORETISK REFERENSRAM.....	5
2.1. Hållbarhet - Vad är det?	5
2.2. Social hållbarhet - Ett mångfacetterat begrepp	6
2.3. Offentlig upphandling	7
2.4. Upphandlingsreglerna	8
2.5. Nationella riktlinjer	9
2.6. ILO	10
2.7. Riktlinjer och mål i Linköpings- och Norrköpings kommun	11
2.7.1. Linköpings kommun.....	12
2.7.2. Norrköpings kommun.....	12
3. BESKRIVNING AV EMPIRIN	14
3.1. Presentation av uppdragsgivare.....	14
3.1.1. SKANSKA AB.....	14
3.1.2. NCC AB	15
3.2. Sammanställning av förfrågningsunderlag.....	16
3.2.1. Andel ställda krav och mål i förfrågningsunderlagen	16
3.2.2. Specifikt område inom sociala hänsyn	17
3.2.3. Utpekade målgrupper för sysselsättningskraven	18

Sociala hänsyn i byggbranschen

3.2.4.	Övergripande utvärdering av inkomna anbud	19
3.2.5.	Utbildning som komplement till ökad sysselsättning.....	20
3.3.	Material från personliga möten med beställare	20
3.3.1.	Nätverksträff med beställarorganisationer i Östergötland.....	20
3.3.2.	Resultat från intervjuer med beställare	22
3.4.	Intervjumaterial från entreprenörer	26
3.4.1.	Amelia Nordgren, Skanska, Göteborg.....	26
3.4.2.	Jennie Fridolin, NCC, Solna.....	28
3.4.3.	Fredrik Hennings, Skanska, Östergötland och Marcus Sandlund, NCC, Östergötland	30
4.	ANALYS OCH DISKUSSION	33
4.1.	Lagar och riktlinjer som motiverat studien	33
4.2.	Begreppet sociala hänsyn	33
4.2.1.	Begreppet sociala hänsyn enligt skriftliga källor	34
4.2.2.	Begreppet sociala hänsyn enligt beställarna.....	34
4.2.3.	Begreppet sociala hänsyn enligt entreprenörerna.....	35
4.3.	Krav och mål som beställare ställer på sociala hänsyn i Östergötland	36
4.3.1.	Krav som ställs i dagsläget	36
4.3.2.	Krav som beställare förväntas ställa i framtiden	37
4.4.	Kommande fokus och åtgärder för entreprenörföretagen.....	38
5.	SLUTSATSER.....	41
5.1.	Vad innebär begreppet sociala hänsyn?	41
5.2.	Vilka krav på sociala hänsyn ställer offentliga beställare vid upphandling?	41
5.3.	Vilka åtgärder bör entreprenörerna vidta för att leva upp till kraven på sociala hänsyn som offentliga beställare prioriterar?	41
5.4.	Rekommendationer	42
5.4.1.	Rekommendationer till beställarna.....	42
5.4.2.	Rekommendationer till beställare och entreprenörer.....	43
5.5.	Metodkritik.....	43
5.5.1.	Litteraturstudier	43
5.5.2.	Insamling av förfrågningsunderlag.....	44
5.5.3.	Personliga möten	44
5.6.	Förslag till fortsatt utveckling	44
5.6.1.	Utveckla en modell för social hållbarhet inom offentlig upphandling	44
5.6.2.	En studie om hur Trafikverket arbetar med social hållbarhet	45
	REFERENSER.....	47
	BILAGA 1. NÄTVERKSTRÄFF MED ÖSTERGÖTLANDS BESTÄLLARE	50
	BILAGA 2. INTERVJUFRÅGOR, MARCUS PETERSON	58
	BILAGA 3. INTERVJUFRÅGOR, ERIK BJÄRESTEN	60
	BILAGA 4. INTERVJUFRÅGOR, AMELIA NORDGREN.....	62

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BILAGA 5. INTERVJUFRÅGOR JENNIE FRIDOLIN	64
BILAGA 6. INTERVJUFRÅGOR FREDRIK HENNINGS	66
BILAGA 7. INTERVJUFRÅGOR MARCUS SANDLUND.....	67

FÖRORD

Detta examensarbete har utförts som en avslutande del av utbildningen till högskoleingenjör i byggnadsteknik vid Linköpings Universitet. Ämnet till examensarbetet togs fram i samarbete med Skanska och NCC i Östergötland, som även är uppdragsgivare för arbetet. Under arbetets gång har material i form av förfrågningsunderlag samlats in och intervjuer med beställarorganisationer och entreprenörer i byggbranschen har genomförts. Vi vill därför passa på att tacka de personer som bidragit till resultatet av examensarbetet.

Stort tack till Erik Bjäresten, Linköpings kommun, Marcus Petersson, Norrköpings kommun, Jennie Fridolin, NCC, Amelia Nordgren, Skanska, Fredrik Hennings, Skanska och Marcus Sandlund, NCC, för ert engagemang och er medverkan vid de intervjuer vi genomfört. Vi vill även rikta ett tack till Ann-Kristin Elsehamn, stadsdelsutvecklare på Stångåstaden för inbjudan till nätverksträffen med offentliga beställare i Östergötland.

Sist, men inte minst vill vi tacka Gustav Edstrand, vår handledare på Skanska Sverige AB, Hus Sydost för din hjälp inför uppstarten av detta examensarbete och din stöttning under arbetets gång.

Begreppsförklaring

Anbud - Det dokument som entreprenörer skickar in till den upphandlande myndigheten, som svarar mot förfrågningsunderlaget, med en beskrivning av vad de kan erbjuda och till vilket pris.

Barnkonvention – En internationell överenskommelse som innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn (Unicef, u.å.).

Beställare - I denna rapport avses beställare vara upphandlande myndigheter, som exempelvis kommunägda bostadsbolag.

Entreprenör - Det byggbolag som kommer att utföra entreprenaden eller anläggningsprojektet.

Fairtrade city - En diplomering till kommuner som engagerar sig för rättvis handel och etisk konsumtion. Diplomerings syftar till att öka kännedomen om och efterfrågan av varor som har blivit producerade med respekt för mänskliga rättigheter i andan av Agenda 2030 (Fairtrade Sverige, u.å.).

Förfrågningsunderlag - Förfrågningsunderlaget är det underlag som den upphandlande myndigheten ger leverantörerna. Det ska innehålla samtliga handlingar för upphandlingen, vara klart och tydligt formulerat och ange vad som efterfrågas och vilka krav som leverantören måste uppfylla.

ILO - International Labour Organisation.

Leverantör - Med leverantör avses den som på marknaden tillhandahåller varor eller tjänster eller utför byggentreprenader (SFS 2016:1145).

LOU - Lagen om offentlig upphandling.

LUF - Lagen om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster.

LUK - Lagen om upphandling av koncessioner.

Partnering/samverkansentreprenad – En strukturerad samarbetsform i byggbranschen, där byggherren, konsulterna, entreprenörerna och andra nyckelaktörer gemensamt genomför ett projekt. Det hela baseras på ett förtroendefullt samarbete, där samtliga parter tillsammans arbetar fram gemensamma mål och arbetar med total öppenhet kring ekonomi, teknik, kvalitet, miljö och konflikter.

Sociala hänsyn i byggbranschen

SOU – Statens Offentliga Utredningar, är en serie med rapporter från den svenska regeringen. De är en del av den svenska lagstiftningsprocessen som används för att utreda komplicerade frågor för att ta fram lagförslag.

Tröskelvärde - Ett beloppsvärde som avgör om en upphandling ska ske enligt de direktivstyrda eller de nationella reglerna (15 kap LOU). Tröskelvärdet för offentlig upphandling av byggtreprenader är 47 758 068 kronor (fr.o.m. 1 januari 2016).

Upphandling - De åtgärder som vidtas i syfte att anskaffa varor, tjänster eller byggtreprenader genom tilldelning av kontrakt (SFS 1 kap 2 §, 2016:1145).

Upphandlande myndigheter - Myndigheter inom stat, kommuner och landsting samt kommunala eller statliga bolag eller styrelser.

1. INLEDNING

I denna inledande del presenteras en övergripande bild av en utmaning som byggbranschen står inför idag. Här beskrivs även syfte och mål med studien, frågeställningar, tillvägagångssätt för att besvara dessa samt avgränsningar.

1.1. Problemformulering

Byggsektorn sysselsätter över 500 000 människor i Sverige, vilket motsvarar ungefär 10 % av det totala antalet sysselsatta i landet (Sveriges byggindustrier, 2014). Att aktörerna i byggbranschen bör arbeta hållbart är därför en förutsättning för att kunna bidra till Sveriges samhällsutveckling.

I och med att samhället och dess ingående individer ständigt utvecklas kräver även hållbarhetsarbetet ständig utveckling. I dagsläget delas begreppet in i tre dimensioner; ekonomisk-, miljömässig- och social hållbarhet. (Globalportalen, u.å.) Den sistnämnda dimensionen är den som just nu är mest relevant att utveckla för företag i byggbranschen, då Regeringskansliet (Regeringskansliet, 2016) den 1 januari 2017 uppdaterade lagen om offentlig upphandling (SFS 2016:1145), för att ILO avser att införa en ny lag gällande arbetsrättsliga förhållanden som kommer att träda i kraft den 1 juni 2017 (Swedwatch, 2017) samt att regeringen tagit fram nya direktiv för upphandling av varor och tjänster (Upphandlingsmyndigheten, 2017). Utöver detta har EU under år 2015 tagit fram nya globala mål med syfte att bidra till ett mer inkluderande samhälle med minskade ojämlikheter och orättvisor, vilket också bidrar till att främja utvecklingen av sociala hänsyn. (Globalportalen, u.å.)

De nya lagar, mål och riktlinjer med krav på sociala hänsyn har en stor genomslagskraft då de innefattas i offentliga upphandlingar. Genom dessa upphandlingar förmedlas kraven till entreprenörerna i byggbranschen som måste ta sig an dessa för att kunna bli kontrakterade av offentliga beställare. På så sätt är det sociala arbetet tänkt att implementeras i byggbranschen och på sikt genomsyra företagens dagliga arbete. (Upphandlingsmyndigheten, 2017)

Att kraven och målen för socialt arbete hela tiden utvecklas kan dock komma att bli resurskrävande för entreprenörerna. Det är därför viktigt för dem att införskaffa en klar bild av vilken del av begreppet social hållbarhet som kommer att vara aktuell vid kravställanden nu och under kommande år. Detta för att entreprenörerna ska kunna satsa på och utveckla rätt fokusområden inför kommande upphandlingar.

1.2. Syfte och mål

Syftet med studien är att sammanställa vilka krav på sociala hänsyn som ställs vid offentliga upphandlingar i dagsläget. Förhoppningen är att förtydliga vilka delar inom begreppet sociala hänsyn som beställarna prioriterar nu, samt var deras fokus kommer att ligga i framtiden. Detta för att entreprenörföretagen ska kunna satsa på utveckling av det område inom sociala hänsyn som kommer att vara mest aktuellt i regionen, nu och i framtiden.

Målet är att kartlägga begreppet sociala hänsyn, genomföra en sammanställning av de krav som ställs på sociala hänsyn i dagsläget, samt ta reda på vad entreprenörföretagen i Östergötland bör fokusera på inför kommande upphandlingar, för att kunna bemöta beställarnas krav och därmed även utveckla sitt eget arbete med sociala hänsyn.

1.3. Frågeställningar

För att uppnå syftet och målet med studien, är följande frågeställningar tänkta att besvaras:

Vad innebär begreppet sociala hänsyn?

Vilka krav på sociala hänsyn ställer offentliga beställare vid upphandling?

Vilka åtgärder bör entreprenörerna vidta för att leva upp till kraven på sociala hänsyn som offentliga beställare prioriterar?

1.4. Metod

Studien som genomförts i syfte att besvara våra frågeställningar har framförallt grundat sig i en litteraturstudie där en kartläggning av begreppet sociala hänsyn och bearbetning av förfrågningsunderlag har utförts. För att skapa ett mer tillförlitligt resultat genomfördes även personliga möten med representanter från offentliga beställarorganisationer och entreprenörföretag i byggbranschen.

1.4.1. Litteraturstudier

Till en början inhämtades tryckt och internetbaserad information kring betydelsen av begreppet sociala hänsyn. Därefter påbörjades arbetet med att studera "nya lagen om offentlig upphandling" (SFS 2016:1145) för en kunna genomföra en jämförelse av den förändring som skett gentemot den äldre versionen av lagen (SFS 2007:1091) och för att motivera studien. Samtidigt studerades även de riktlinjer kring sociala hänsyn som offentliga beställare presenterat på respektive organisations hemsida. Litteraturstudierna i denna studie ligger till grund för kapitlet teoretisk referensram.

1.4.2. Insamling av förfrågningsunderlag

Parallellt med litteraturstudierna samlades förfrågningsunderlag från år 2014-2017 in, där krav och mål avseende sociala hänsyn involverats. Dessa underlag analyserades för att ta reda på vilka krav som offentliga beställare ställer i nutid.

1.4.3. Personliga möten

När en övergripande bild av begreppet "sociala hänsyn" kartlagts och förfrågningsunderlagen bearbetats så genomfördes personliga möten. Detta innebar medverkan vid en nätverksträff med offentliga beställare i Östergötland, intervjuer med representanter från Linköpings och Norrköpings kommun, intervjuer med representanter som leder utvecklingen av social hållbarhet hos entreprenörföretagen Skanska och NCC samt intervjuer med personer som arbetar med ämnet lokalt hos de båda företagen.

De personer som valdes ut från beställarsidan i byggbranschen var en person från tekniska kontoret från Norrköpings kommun, samt en person från Linköpings kommun. Dessa personer utsågs för att ge en bild av hur kommunerna från de största städerna i Östergötland arbetar med sociala hänsyn vid upphandling och för att de båda kommunerna sedan tidigare ställt krav på sociala hänsyn i förfrågningsunderlag som bearbetats för denna studie.

Personerna från entreprenörsföretagen Skanska och NCC är personer som arbetar med utveckling av sociala hänsyn på riksnivå och lokalnivå. Genom att intervjua personer från två av de största byggföretagen i Sverige kan en tydlig bild av hur stora entreprenörsföretag i branschen arbetar med frågan presenteras. Deras fokusområden kan sedan jämföras med vilka krav som beställare fokuserar på, för att på det sättet hitta områden som entreprenörerna bör utveckla.

1.4.4. Vald metod utifrån frågeställningar

Fråga 1: Vad innebär begreppet sociala hänsyn?

Denna frågeställning besvarades genom en litteraturstudie där begreppet sociala hänsyn analyserades utifrån internet och tryckt litteratur. För att skapa ett tillförlitligt resultat kompletterades denna fråga med de svar som införskaffades under genomförandet av personliga möten med offentliga beställare och entreprenörer i byggbranschen.

Fråga 2: Vilka krav på sociala hänsyn ställer offentliga beställare vid upphandling?

För att besvara denna frågeställning genomfördes en insamling av förfrågningsunderlag från offentliga beställare i Östergötland. Samtliga förfrågningsunderlag som samlades in berörde

sociala hänsyn och en analys genomfördes av vilka krav och mål som togs upp i underlaget, vilket område inom begreppet som berörs, samt vilka målgrupper kraven riktade sig till.

Fråga 3: Vilka åtgärder bör entreprenörerna vidta för att leva upp till kraven på sociala hänsyn som offentliga beställare prioriterar?

Genom intervjuer med offentliga beställare skapades en uppfattning om vilket område inom sociala hänsyn som dessa arbetar med och därmed även vad entreprenörerna bör fokusera på för att leva upp till beställarens kommande krav. För att ta reda på vilka åtgärder entreprenörerna bör vidta för att leva upp till kraven genomfördes intervjuer med personer från både Skanska och NCC.

1.5 Avgränsningar

Detta examensarbete behandlar enbart den offentliga upphandling som äger rum i Östergötland. Det innebär att offentliga förfrågningsunderlag endast samlats in från kommuner och andra offentliga beställare i denna region. Förfrågningsunderlagen som analyserats begränsades att endast innefatta de som publicerats mellan åren 2014-2017, eftersom tidigare förfrågningsunderlag anses inaktuella med hänsyn till studien. För att inte samla in allt för många förfrågningsunderlag genomfördes även en avgränsning till att enbart omfatta de som innehöll krav eller mål gällande sociala hänsyn.

För att få en övergripande bild av hur Skanska och NCC arbetar med frågan genomfördes däremot intervjuer med utvalda nyckelpersoner från både Östergötland och nationellt, vilket beror på att de arbetssätt och metoder som innefattas i Skanska AB och NCC Sverige AB:s arbete med sociala hänsyn är rikstäckande. De riktlinjer som är framtagna för arbetet med sociala hänsyn styrs således centralt och är tänkta att därefter kunna anpassas och implementeras i de lokala arbetssätten.

2. TEORETISK REFERENSRAM

I detta kapitel presenteras en definition av begreppet sociala hänsyn, övergripande information om offentlig upphandling samt de lagar och riktlinjer som nu är aktuella i ämnet.

2.1. Hållbarhet - Vad är det?

Att arbeta för en hållbar utveckling blev allmänt känt efter att Brundtland kommissionen publicerade rapporten "Vår Gemensamma Framtid" i mitten av 1980-talet. Brundtland kommissionen definierade då en hållbar utveckling som "en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" (Folkhälsomyndigheten, 2014).

Begreppet "hållbarhet" har under de senare åren fått allt större uppmärksamhet och ledde år 2015 fram till att världens ledare skapade "Agenda 2030", som innefattar de globala mål som krävs för en hållbar utveckling i världen. FN:s medlemsstater har nu tagit fram 17 globala mål som avser att balansera de tre stora dimensioner av hållbarhet som uppmärksammas, nämligen ekonomisk-, miljömässig- och social hållbarhet (Globalportalen, 2017). I figur 1 visas de 17 olika mål som tillsammans ska integrera dessa tre dimensioner och i längden bidra till att utveckla en global hållbarhet.

Figur 1, FN:s globala mål - för en hållbar utveckling (Globala målen, 2015).

Denna enorma satsning kommer att pågå fram till år 2030 och målen är ämnade att ges ett stort fokus hos FN:s alla medlemsländer. Utav de mål som kan utläsas i figur 1, berör mål nummer 8 och mål nummer 11 till störst del sociala frågor, även om influenser av sociala hänsyn tas upp i fler utav dessa mål. I mål nummer 8 beskrivs att sysselsättningen bland unga ska öka fram till 2030, samt att anständiga arbetsvillkor ska råda för både kvinnor, män, ungdomar och personer

med funktionsnedsättning. Det poängteras även att individer ska ges lika lön för lika arbete (Globala målen, 2015). I mål nummer 11 framhävs hur viktigt det är med tillgänglighet för alla individer; kvinnor, män, gamla, funktionshindrade och barn. Det ska således finnas offentliga platser som bjuder in dessa människor att interagera med varandra och vidare leda till skapandet av sociala kopplingar mellan olika bostadsområden. (Globala målen, 2015)

Denna rapport belyser vikten av sociala hänsyn i och med det fokus som skapats i ämnet till följd av satsningen på de globala målen och den uppdatering av riktlinjer och direktiv i ämnet som går att utläsa i Sveriges lagar och regler. Detta för att på sikt bidra till utvecklingen av hållbarheten i Sverige. För att denna utveckling ska få framfart, krävs att stora branscher så som byggbranschen i Sverige med sina 500 000 sysselsatta måste ta sig an sociala mål och arbeta in dem i sina verksamheter (Sveriges byggindustrier, 2014). Nedan presenteras först en beskrivning av hur begreppet "social hållbarhet" enligt litteraturen uppfattas idag, för att därefter gå igenom hur hänsyn till sociala frågor behandlas i Sveriges lagar och direktiv.

2.2. Social hållbarhet - Ett mångfacetterat begrepp

Begreppet social hållbarhet är inte helt lätt att definiera då det uppfattas olika av de individer som ingår i vårt samhälle (Urban Utveckling, 2017). Det kan exempelvis uppfattas som ett samhälle där alla ska ha tillgång till offentliga platser där interaktion skapas, eller ett samhälle där man vill öka sysselsättningsgraden och hjälpa de individer som står långt ifrån arbetsmarknaden för att minska exkludering i samhället. (Globala målen, 2015) Enligt Urban Utveckling (2017) kan ett socialt hållbart samhälle beskrivas som "Ett samhälle där alla individer får sina rättigheter respekterade". Det innebär att alla människor i samhället ska ha lika stor möjlighet till utveckling, god hälsa och god livskvalitet. Det finns därmed flera olika sätt att tolka begreppet och enligt Boverket är en exakt definition av begreppet "socialt hållbar utveckling" inte ens möjlig (Boverket, 2010, s.21).

I samband med att samhällets struktur och dess ingående individer hela tiden utvecklas genom värderingar, normer och uppfattningar krävs att sociala frågor som jämställdhet, integration, mångfald, kultur och tillgänglighet ständigt ses över. Dessa faktorer ska enligt Urban Utveckling (2017) i möjligaste mån beaktas i kommunernas arbete med att skapa nya mötesplatser såsom torg och parker, som avser att främja sociala möten och därmed bidra till ett mer socialt hållbart samhälle (Urban Utveckling, 2017).

För att lyckas skapa en socialt hållbar stadsutveckling har Boverket (2010) lyft fram fem viktiga aspekter som bör beaktas vid utformandet. Identitet, inflytande, samband, variation och en helhetssyn på staden verkar tillsammans för att främja en socialt hållbar stadsutveckling (Urban utveckling, u.å.). En stadsdels identitet innebär att områdets status förhöjs i andras ögon, vilket bland annat kan främjas genom att lyfta fram historiska arv från området. Inflytande står för att de boende i området exempelvis ska kunna vara med och påverka kommande byggnationer i

området och få bidra med den kunskap och de åtgärder som de anser vara relevanta i sammanhanget. Variation, samband och helhetssyn innebär att stadsdelen eller området ska erbjuda olika aktiviteter och bekvämligheter som medverkar till att människor rör sig i större utsträckning, att förbindelsen och utbytet med andra stadsdelar är stort, samt en förståelse för att en förändring i den berörda stadsdelen kan komma att påverka andra områden i närheten (Boverket, 2010).

I boken ”Den lilla starka staten” beskrivs social hållbarhet på ännu ett sätt, nämligen ur ett individperspektiv. Boken menar att det idag inte går att sammanfatta begreppet så som Boverket eller Urban utveckling har gjort. Detta på grund av att det i dagens samhälle är individen som driver utvecklingen av sociala hänsyn. Med bas i statens offentliga trygghetssystem som kan kännas igen som våra socialförsäkringar, socialtjänst, omsorg samt hälso- och sjukvård, har individerna i samhället nu större möjlighet att skapa sin egen individuella trygghet och sina egna sociala beroenden (Vahlne Westerhäll, L, och Jäderberg, J. 2005). Då alla individer i samhället ser på begreppet och utvecklar det på olika sätt är det svårt att hitta en generell uppfattning om vad begreppet faktiskt bör innefatta. Men för att staten i någon utsträckning ska kunna verka för att utveckla sociala hänsyn i vårt samhälle måste man utgå från en kollektiv synvinkel av begreppet, vilket vi ämnar belysa i denna rapport.

Staten arbetar ständigt med att utveckla de riktlinjer, mål och krav som är uppsatta för att främja den sociala hållbarheten i samhället, då samhällsutvecklingen hela tiden går framåt och kräver att detta område hanteras kontinuerligt. Dessa mål och riktlinjer är ämnade att hela tiden arbetas in i samhället genom offentlig upphandling, som offentliga beställare är skyldiga att använda sig av i byggbranschen (Upphandlingsmyndigheten, 2017).

2.3. Offentlig upphandling

Offentlig upphandling innebär att en beställare inom offentlig sektor, såsom staten, kommuner och landsting, kommunala eller statliga bolag, eller statliga styrelser hyr eller anskaffar en vara, tjänst eller byggtreprenad. Vanligtvis annonserar beställaren ut varan, tjänsten eller byggtreprenaden som de vill upphandla samt formulerar ett förfrågningsunderlag som anger vad som efterfrågas tillsammans med de krav som leverantören (även benämnd som entreprenören) måste uppfylla. Annonseringen sker offentligt så att alla leverantörer ska få tillgång till samma information och få möjlighet att på samma villkor tävla i varje upphandling. Efter annonseringen skickar de intresserade företagen in anbud som uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget med en beskrivning av vad de kan erbjuda tillsammans med det beräknade priset för detta (Konkurrensverket, u.å.).

Sociala hänsyn i byggbranschen

De grundprinciper som råder för offentlig upphandling är att objektivitet och öppenhet genomsyrar alla affärer. De myndigheter som upphandlar uppdragen ska därmed vara sakliga och välja sin leverantör utifrån det som upphandlas. Upphandlandet av leverantör ska därmed ske på affärsmässig grund och baseras på vem som erbjuder den efterfrågade tjänsten, varan eller entreprenaden till bäst villkor. Någon lojalitet av leverantör får således inte förekomma (Konkurrensverket, u.å.).

Syftet med offentlig upphandling är därmed att på bästa sätt tillvarata konkurrensen på marknaden och använda skattebetalarnas pengar på ett så gynnsamt sätt som möjligt. De statliga myndigheterna är skyldiga att följa de bestämmelser som finns beskrivna i upphandlingsreglerna (Konkurrensverket, u.å.).

2.4. Upphandlingsreglerna

Den nya upphandlingslagstiftningen trädde i kraft 1 januari 2017 och innebär att de tidigare lagarna LOU och LUF har upphört och ersatts med tre nya lagar, nämligen nya LOU, nya LUF och LUK. Dessa tre lagar utgör de så kallade upphandlingsreglerna. (Upphandlingsmyndigheten, 2017)

Den lag som är aktuell vid upphandling av byggentreprenader, vilket detta arbete fokuserar på, är nya LOU. De delar av LOU som har förändrats med avseende på sociala hänsyn har både medfört ökade möjligheter och även vissa skyldigheter för upphandlande myndigheter att ställa krav på sociala hänsyn vid offentlig upphandling. (Upphandlingsmyndigheten, 2017)

LOU från 2007

I lagen om offentlig upphandling från 2007 finns beskrivet att upphandlande myndigheter har möjlighet att ställa sociala villkor vid upphandling enligt 6 kap 13§.

"En upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt skall fullgöras. Dessa villkor skall anges i annonsen om upphandling eller i förfrågningsunderlaget" (SFS 2007:1091)

LOU från 2010

År 2010 uppdaterades lagen genom ett tillägg av sociala hänsyn i 1 kap 9§. Dessutom ändrades formuleringen på sociala hänsyn med en skärpning av lagen som beskriver att upphandlande myndigheter får ställa sociala krav, till att de bör ställa dessa krav. Denna ändring lades in i 1 kap, 9 a §, där det står:

"Upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta." (SFS 2010:571)

LOU från 2017

Från och med 1 januari 2017 gäller nya LOU (SFS 2016: 1145) där det i 4 kap, 3 § står:

"En upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta."

Vid en jämförelse mellan den gamla (SFS 2007:1091) och nya lagen (SFS 2016:1145) konstateras att reglerna för miljöhänsyn och sociala hänsyn tillkom till lagen år 2010, 2010:571, för att i nya LOU utökats till att omfatta även arbetsrättsliga hänsyn (SFS 2016:1145)

Den tredje paragrafen i 4 kap, nya LOU, kallas för målsättningsbestämmelsen och är en så kallad bör-regel, eftersom miljöhänsyn, sociala hänsyn och arbetsrättsliga hänsyn bör beaktas om upphandlingens art motiverar detta. Regeringen vill därmed betona att en sådan hänsyn är tillämplig i alla faser utav en upphandling. (Upphandlingsmyndigheten, 2017)

Inkluderande av sociala hänsyn vid upphandling kan, enligt regeringens definition, innebära att upphandlande myndigheter ställer krav på:

- arbetsvillkor, främjande av sysselsättning,
- lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet för alla individer,
- ökande av social integration,
- förbättring av tillgängligheten i samhället

Vid upphandling av varor kan det även innebära att de är producerade i enlighet med ILO:s kärnkonventioner, som förklaras mer ingående i kapitel 2.7, eller att de levereras enligt kriterierna för rättvis handel. (Upphandlingsmyndigheten, 2017)

Att tolka lagens formuleringar för att förstå vilka rättigheter och skyldigheter offentliga aktörer har gällande inkludering av social hänsyn vid upphandlingar kan vara svårt. Därför har regeringen tagit fram nationella riktlinjer med syfte att vägleda upphandlande myndigheter till att ställa högre krav på detta i sina förfrågningsunderlag.

2.5. Nationella riktlinjer

Regeringens mål med offentlig upphandling är att den "ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden. Den ska också främja innovativa lösningar och ha miljöhänsyn och sociala hänsyn i beaktande." (Regeringskansliet, 2016)

Utifrån detta mål har regeringen tagit fram nationella upphandlingsstrategin, med riktlinjer och vägledning för Sveriges upphandlande myndigheter och enheter. I den nationella upphandlingsstrategin presenteras de sju inriktningsmål som regeringen tagit fram, där det

Sociala hänsyn i byggbranschen

sjunde målet är "offentlig upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle". I detta mål framhävs framförallt möjligheten att ställa krav på skäliga arbetsvillkor och att medverka till en ökad sysselsättning för långtidsarbetslösa i samhället. Med hjälp av upphandlingsstrategin önskar regeringen att upphandlingen utnyttjas som ett strategiskt verktyg och att de offentliga aktörerna i landet ansvarar för att skattemedel används på bästa sätt (Regeringskansliet, 2016).

En strategi för att öka förekomsten av sociala hänsyn av detta slag i upphandlingar kan vara att de upphandlande myndigheterna i landet tar fram en intern policy eller uppförandekod med mål att tydliggöra sitt sociala ansvarstagande vid upphandlingar (Regeringskansliet, 2016). Genom att regeringen nu tagit fram riktlinjer, så kan kraven enligt LOU förtydligas och riktlinjerna användas som ett verktyg för att lyfta fram sociala krav vid offentliga upphandlingar så att kraven på sociala hänsyn ställs så fort det är möjligt och lämpligt (SFS 2016:1145).

En förutsättning för att målet ska mynna ut i mer lokala direktiv och riktlinjer kräver dock att de upphandlande myndigheterna ser värdet i att involvera dessa mål i sina verksamheter. Det är bara då som en förändring går att åstadkomma (Regeringskansliet, 2016)

2.6. ILO

ILO (Internationella arbetsorganisationen) som nämndes tidigare i texten är FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor.

Målet med ILO är att bekämpa fattigdom och främja social rättvisa. Organisationen arbetar bland annat med att bidra till en ökad sysselsättning och bättre arbetsvillkor runt om i världen. De arbetar även för kollektiv förhandlingsrätt, organisationsrätt och föreningsfrihet (Svenska ILO, 2017). Sammanlagt är 187 länder över hela världen medlemmar i ILO. Här är även Sverige inräknat (ILO, 2017). I figur 2 visas ILO:s åtta kärnkonventioner som kan påträffas som krav i annonserade förfrågningsunderlag.

ILO:s kärnkonventioner:

Nr 29: Förbud mot tvångs- och straffarbete

Nr 87: Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten

Nr 98: Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt

Nr 100: Lika lön för lika arbete, oavsett kön

Nr 105: Avskaffande av tvångsarbete

Nr 111: Diskriminering vid anställning och yrkesutövning

Nr 138: Minimiålder för arbete

Nr 182: Mot de värsta formerna av barnarbete

Figur 2. ILO:s åtta kärnkonventioner

Riksdagen klubbade nyligen igenom en ny lag som innebär att det från 1 juni 2017 är krav på att ställa arbetsrättsliga krav i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner vid offentlig upphandling. Lagen gäller ”där det är behövt och där svensk rätt inte gäller” (Swedwatch, 2017). Kravet gäller enbart vid större upphandlingar, vilket innebär att uppdraget överstiger EU:s tröskelvärde på knappt 48 miljoner svenska kronor. (Konkurrensverket, 2016)

ILO:s åtta kärnkonventioner har inte varit något krav från högre instanser sedan tidigare men vissa kommuner har ändå anammat detta och arbetar därför med att applicera krav på arbetsrättsliga förhållanden i sina upphandlingar (Linköpings kommun, 2016), (Norrköpings kommun, 2014).

2.7. Riktlinjer och mål i Linköpings- och Norrköpings kommun

Som nämndes tidigare rekommenderar regeringen att kommuner runt om i landet tar fram egna policys och riktlinjer för att öka förekomsten av sociala hänsyn i offentliga upphandlingar (Regeringskansliet, 2016). De större kommunerna i Östergötland, Linköpings kommun och Norrköpings kommun, har anammat detta och individuellt mejslat ut riktlinjer och mål som är specifikt anpassade till respektive kommun. Riktlinjerna gäller för upphandling och inköp och presenteras nedan.

2.7.1. Linköpings kommun

Linköpings kommun vill bidra till ett mer hållbart samhälle och vill därför att frågor som berör detta ska ingå som en naturlig del i alla inköp och upphandlingar som kommunen initierar. Kommunen har inga specifika riktlinjer gällande sociala hänsyn, men skriver i deras riktlinjer att det vid hållbar upphandling ingår att ta hänsyn till flera perspektiv såsom tillgänglighetskrav, hållbarhetskriterier, att beakta frågor om etisk handel och företags sociala ansvar.

Linköpings kommuns riktlinjer beskrivs nedan och berör framförallt ILO – de åtta grundkonventionerna, fairtrade, sysselsättning, kollektivavtal, antidiskriminering och droger (Linköpings kommun, 2016).

- ILO:s kärnkonventioner, tillsammans med FN:s barnkonvention bör ges särskild hänsyn vid inköp och upphandling av offentliga beställare, då dessa överenskommelser inte får bestridas.
- Linköping är klassad som en fairtrade city och engagerar sig därför för rättvis handel och etisk konsumtion.
- Om möjlighet finns, ska det utredas om entreprenaden är så pass omfattande att det kan erbjudas sysselsättning för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.
- Kollektivavtalsliknande villkor innebär att krav ska ställas på arbets- och anställningsvillkor som ligger i linje med de allmänt förekommande villkor som finns i byggbranschen.
- Krav på antidiskriminering ska ställas på entreprenader som omfattar mer än 750 000 svenska kronor eller har en beräknad entreprenadtid som är längre än åtta månader.
- Entreprenader som inkluderar leveranser till kommunal verksamhet får ej utföras av användare som är påverkade av narkotika, alkohol eller dopningsmedel.

Var och en av de ovan nämnda punkterna ska beaktas av Linköpings kommun vid varje enskild upphandling, för att i största möjliga utsträckning skapa en hållbar upphandling. (Linköpings kommun, 2016)

2.7.2. Norrköpings kommun

Norrköpings kommun vill att alla anbudsgivare – de som är villiga att leverera den tjänst eller produkt som kommunen utlyst, ska uppfylla de krav som ställs i enlighet med svenska kollektivavtal, om anbudslämnaren har anställd personal. Detta krav gäller vid byggentreprenader, köp av tjänster och tillverkning av varor efter beställning. Anbudsgivaren skall även ange vilket kollektivavtal som är gällande i det enskilda fallet.

Utöver detta har Norrköpings kommun tagit fram villkor angående sociala hänsyn som ska ställas när det är möjligt och relevant. Det kan exempelvis vara att anbudslämnaren under utförandet ska:

- Anställa eller anordna utbildning för individer som i dagsläget befinner sig utanför arbetsmarknaden.
- Främja mångfald, så som kön, ålder, etnicitet, funktionsnedsättning och ursprung.
- Tillgodose tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- Säkerställa att kommuninvånarnas synpunkter tas tillvara.
- Erbjud lärlingsplatser och praktikplatser.

Ovan givna punkter är exempel på krav som bör ställas då det för ändamålet är möjligt och relevant att involvera dessa. Kraven kan därför komma att variera beroende på hur det enskilda uppdraget ser ut. För att främja företag i olika storlekar arbetar även kommunen med att framställa förfrågningsunderlag som uppmuntrar fler företag till att lämna anbud. (Norrköpings kommun, 2014)

Norrköpings kommun är, precis som Linköpings kommun, en fairtrade city och arbetar utöver detta även med etiska mål som innebär att krav ställs på att inköpta produkter skall vara etiskt märkta.

3. BESKRIVNING AV EMPIRIN

Utöver de krav kring sociala hänsyn som kommer från högre instanser såsom LOU och ILO har de större kommunerna i Östergötland även arbetat fram egna riktlinjer och mål kring arbetet med sociala frågor i offentlig upphandling. I detta kapitel redogörs för hur olika beställarorganisationer i Östergötland valt att formulera sina krav och mål kring social hållbarhet vid offentlig upphandling, hur entreprenörer i branschen arbetar med social hänsyn i nuläget, samt hur de planerar att bemöta beställarorganisationernas kommande krav.

3.1. Presentation av uppdragsgivare

För att skapa en uppfattning om hur mål och krav för social hållbarhet tas upp i offentlig upphandling genomfördes en insamling av förfrågningsunderlag som berört ämnet. Dessa tillhandahölls till största delen av de två entreprenadföretagen Skanska och NCC, som även är uppdragsgivare för denna rapport. I nästa stycke finns en kort beskrivning av de båda företagen. Utöver dessa samlades även förfrågningsunderlag in direkt från beställarorganisationer så som Linköpings kommun, Norrköpings kommun och Stångåstaden.

3.1.1. SKANSKA AB

Skanska hade år 2016 en omsättning på 151 miljarder kronor och 42 900 anställda i koncernen. För marknaden i Sverige var dessa siffror 37 miljarder kronor i omsättning och 10 200 medarbetare (Skanska, 2017).

Skanska är ett av världens ledande bygg- och projektutvecklingsföretag, som verkar i utvalda länder i Norden, övriga Europa och USA. Verksamheten är uppdelad i fyra grenar; bygg- och anläggning, bostadsutveckling, kommersiell fastighetsutveckling och infrastrukturutveckling. Genom att bland annat gå i spetsen för hållbarhet, erbjuder Skanska konkurrenskraftiga lösningar i såväl enkla som mycket krävande uppdrag. De har länge arbetat med frågor gällande hållbarhet och resultatet av detta arbete är deras etiska uppförandekoder, policys och värderingar; Värna om livet, Agera etiskt och öppet, Bli bättre - tillsammans och Vid kundens sida. Genom att leva upp till dessa värderingar hjälper Skanska både samhället och kunder att skapa en hållbar framtid (Skanska AB, 2017).

Skanskas arbete med hållbarhet

Skanskas fokusområden inom hållbarhetsområdet är arbetsmiljö, etik, grönt byggande, samhällsinvesteringar samt mångfald och inkludering.

"Mångfald och inkludering är en viktig del av vårt hållbarhetsarbete på Skanska och vi arbetar konstant med dessa frågor. Vi vill vara en attraktiv arbetsgivare där alla medarbetares olikheter respekteras och tas tillvara på bästa sätt."

- Monica Westerberg, mångfaldschef på Skanska

Skanska är bland annat delaktig i ett projekt i Göteborg där de, i samband med att de bygger bostäder i Kviberg kommer att erbjuda praktikplatser på byggarbetsplatsen till ungdomar i närområdet. Målsättningen med att erbjuda praktikplatser som riktar sig mot ungdomar och unga vuxna är att motverka utanförskap och främja sysselsättningen. Utöver detta har de bland annat startat upp ILP, Skanskas Internationella Ledarprogram, som ett led i deras arbete med mångfald. Programmet riktar sig till utrikesfödda ingenjörer med arbetslivserfarenhet från produktionsarbete inom byggbranschen och drivs av Skanska i samarbete med Arbetsförmedlingen. Syftet med programmet är att ta tillvara på den stora efterfrågan av seniorkompetens, samtidigt som det bidrar till deras mångfaldsarbete (Skanska, 2017)

3.1.2. NCC AB

Byggföretaget NCC är med sin omsättning på 53 miljarder kronor och 17 000 anställda år 2016 (NCC, 2017) ett av de största byggföretagen i branschen (Sveriges byggindustrier, 2016). NCC är uppdelat i olika affärsområden så som Industry, Building, Infrastructure, Housing och Property Development. Dessa områden innefattar allt ifrån vägar till bostäder och även mer unika projekt som sjukhus och simhallar. Företaget har kapacitet att ta sig an uppgifter redan från projekteringen av ett projekt, till leverans och drift av byggnadsverket (NCC, 2017).

NCC har som vision att förnya byggbranschen och erbjuda de bästa hållbara lösningarna. Här ligger fokus på att tänka "Beyond Construction" vilket innebär att "tänka längre än det enskilda projektet för att få ett helhetsperspektiv och bidra till samhällets utveckling". Christina Lindbäck, hållbarhetschef på NCC Sverige, berättar att nio av de globala mål som FN:s medlemsstater arbetat fram numer ingår i NCC:s verksamhet, vilket därmed gör dem till en av de främsta samhällsaktörerna i hållbarhetsarbetet. (NCC, 2017)

Christina säger att NCC under många år har arbetat mot att bli en hållbar samhällsaktör och att världens företag borde bortse från de ekonomiska frågorna och istället bygga sig en självbild som samhällsaktör. Just nu genomgår vårt näringsliv en förvandling och Christina säger att trenden, företag som vill börja bidra till ett mer hållbart samhälle, blir allt starkare. Det är i många fall så att våra visioner är högre än politikernas visioner. (Lindbäck 2017)

NCC arbetar ständigt för att öka mångfald, jämställdhet och säkerhet på sina arbetsplatser, men vill nu alltså gå steget längre i den hållbara riktningen, genom att involvera FN:s arbete med Agenda 2030, där syftet bland annat är att minska ojämlikheter och orättvisor i världen.

Christina Lindbäck ser FN:s globala mål som:

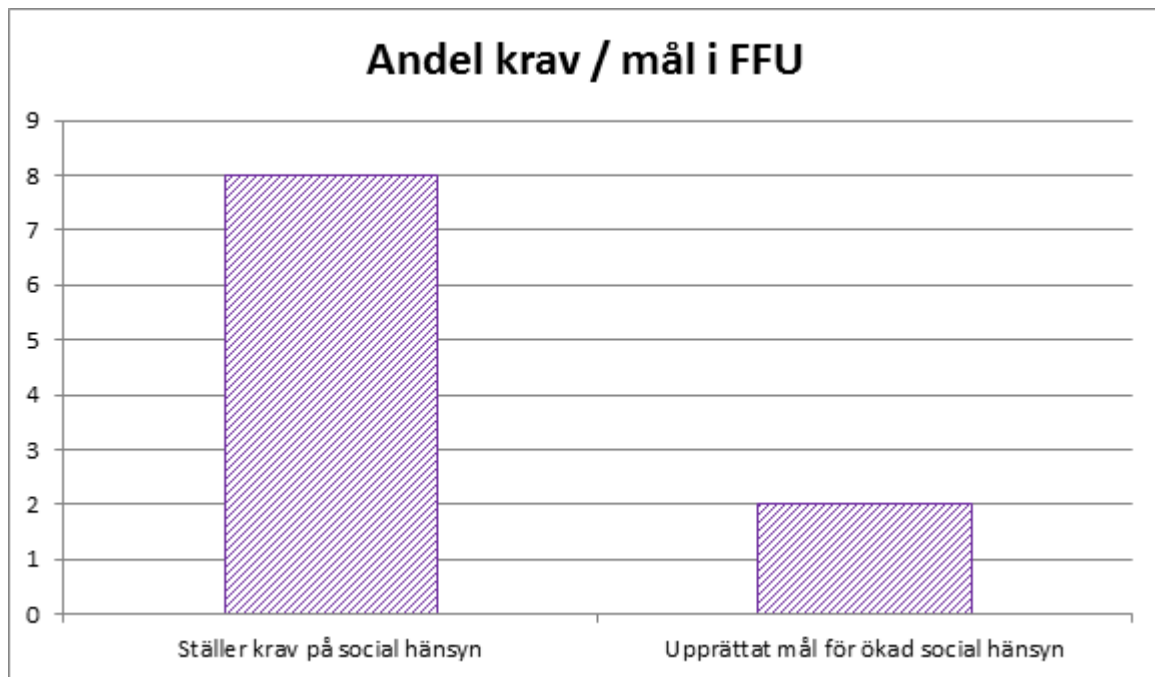
I vissa av de globala mål som NCC plockat in i sin verksamhet ingår sociala hänsyn. Social hänsyn behöver inte bara beaktas genom nyproduktion i stadsdelar utan kan ge ett gott resultat även vid renovering och förtätning av befintliga stadsdelar. NCC har därför arbetat fram ett program för hållbara renoveringar av miljonprogrammet där sociala hänsyn till stor del ska inkluderas. Målet är att höja statusen i ett område, vilket man avser göra genom att beakta sociala faktorer som individuella levnadsmönster, trivsel, arbetsmarknadsåtgärder, dialog och trygghet, som tillsammans bidrar till en ökad livskvalitet. (NCC, 2017)

3.2. Sammanställning av förfrågningsunderlag

Undersökningen av hur sociala krav formuleras i upphandlingar ledde till insamlandet av tio förfrågningsunderlag från åren 2014 till och med 2017, i Östergötland. Alla dessa förfrågningsunderlag innehöll sociala krav vilket innebar att en utsällning av samtliga förfrågningar som släppts i Östergötland inom detta årsintervall genomfördes redan i detta stadiet. De beställare som tillhandahöll dessa och därmed alltså involverat social hänsyn i sina upphandlingar var HSB, Region Östergötland, Norrköpings kommun, Linköpings kommun, Stångåstaden samt Motala kommun. Samtliga förfrågningsunderlag berör projekt i byggbranschen, så som nybyggnationer, ombyggnationer, yttre skötsel och inre skötsel.

3.2.1. Andel ställda krav och mål i förfrågningsunderlagen

I figur 3 visas en sammanställning av underlagen, ett diagram för hur många beställarorganisationer som ställde sociala krav och hur många som satt upp sociala mål. Därefter presenteras två diagram som visar vilka delar av begreppet social hållbarhet som har belysts i förfrågningarna samt vilka målgrupper inom denna del som beställarorganisationerna valt att prioritera.

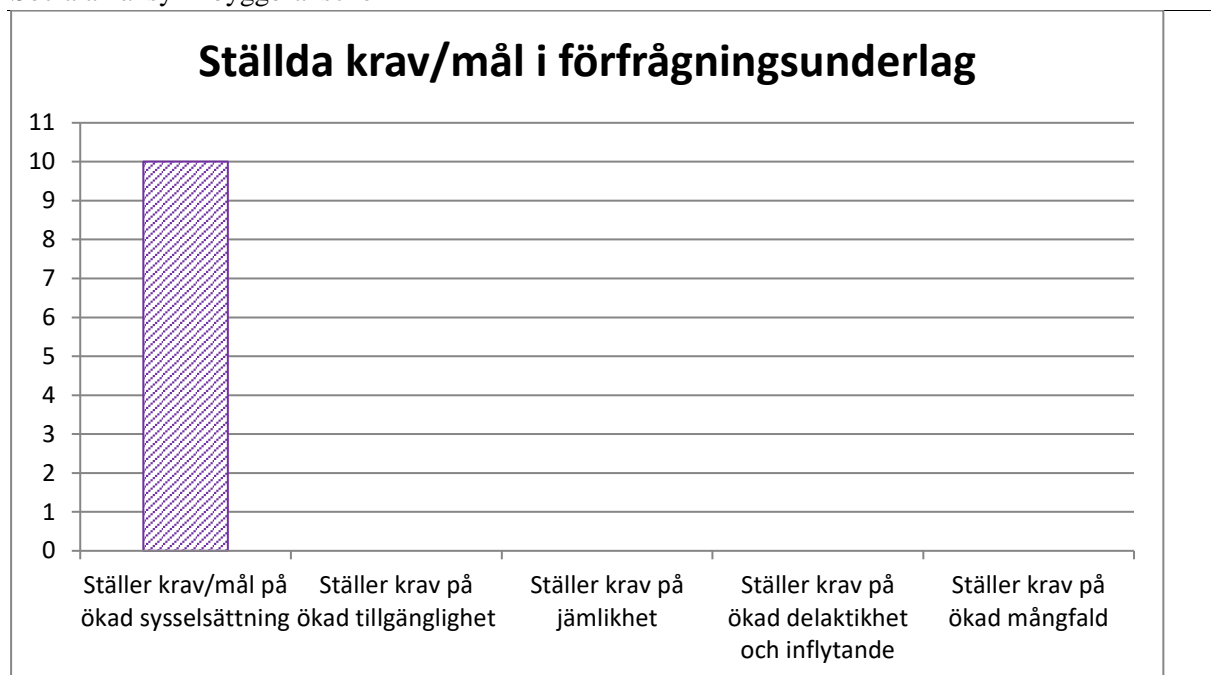

Figur 3, Andel krav/mål i förfrågningsunderlag

Ovan visas att i åtta av de tio insamlade förfrågningsunderlagen ställdes olika typer av krav som syftar till att den kontrakterade entreprenören skulle hjälpa till att främja den sociala hållbarheten i samhället och i resterande två förfrågningsunderlag fanns istället mål upprättade för detta. Samtliga tio underlag berörde dock social hänsyn antingen genom ställda krav eller uppsatta mål för projektet.

3.2.2. Specifikt område inom sociala hänsyn

Eftersom att social hänsyn kan innebära många olika områden visar figur 4 inom vilket område som samtliga förfrågningsunderlag berörde oavsett om det ställdes krav eller hade upprättats mål i förfrågningsunderlaget.

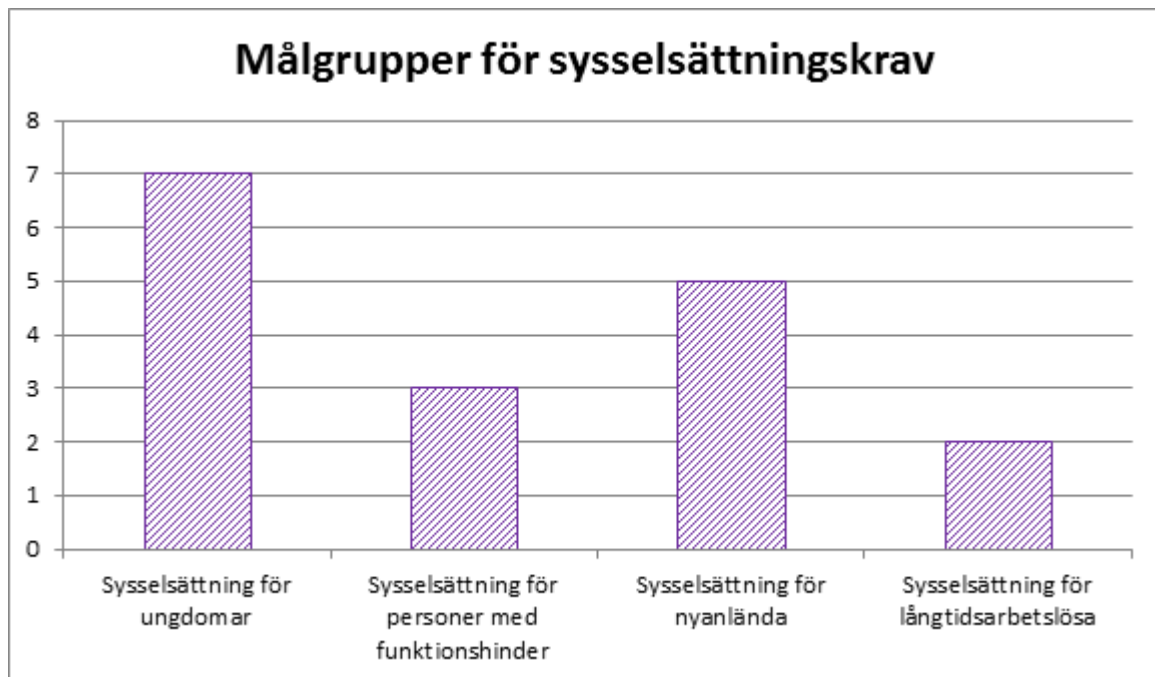
Figur 4, Ställda krav/mål i förfrågningsunderlag

Enligt Urban Utveckling anses tillgänglighet, jämlikhet, inflytande, mångfald och integration, som alla till viss del kan främjas genom en ökad sysselsättning, vara övergripande områden som kan bidra till ett mer socialt hållbart samhälle (Urban Utveckling, 2017). Som nämndes tidigare i rapporten finns även andra områden som berör social hållbarhet, såsom att skapa inflytande, identitet, samband, variation och en ökad helhetssyn i olika stadsdelar (Boverket, 2010), vilket också är faktorer som bidrar till att främja social hållbarhet. Dock är dessa faktorer svåra att mäta och ställa krav kring vilket medförde att de fem faktorer som visas i figuren ovan, och som även Urban Utveckling har tagit fram, valdes ut för att återge vilka områden som behandlats i förfrågningsunderlagen och förhoppningsvis kan bidra till en mer socialt hållbar utveckling.

Som figur 4 även visar, inkluderar alltså alla tio förfrågningsunderlag sysselsättningskrav och för att förtydliga resultatet representeras de andra områdena i figuren av noll antal förfrågningsunderlag. De sociala krav som ställdes omfattade alltså enbart området ökad sysselsättning.

3.2.3. Utpekade målgrupper för sysselsättningskraven

I samtliga förfrågningsunderlag som berörde sysselsättning hade däremot hänsyn tagits till olika grupper i samhället, exempelvis ungdomar, nyanlända, personer med funktionshinder eller långtidsarbetslösa. I figur 5 framgår vilka grupper i samhället som sysselsättningskraven riktade sig till.

Figur 5, Målgrupper för sysselsättningskrav

I nio av tio förfrågningsunderlag hade målgrupper för sysselsättningskraven specificerats och i flera av underlagen nämndes fler än bara en målgrupp. Fördelningen av dessa kan utläsas av resultatet i figur 5 ovan. I över hälften av förfrågningsunderlagen var målgrupperna ungdomar och nyanlända prioriterade för den önskade ökningen av sysselsättning i samhället.

3.2.4. Övergripande utvärdering av inkomna anbud

I figur 3 nämndes att åtta av förfrågningsunderlagen ställde krav på att hänsyn skulle tas till social hållbarhet, vilket i detta fall uteslutande bestod av ställda sysselsättningskrav. Dessa kallas för "skallkrav" och innebär att om anbudslämnaren i sitt anbud visar att företaget inte kan leva upp till dessa, kommer anbudet att bli förkastat. Om anbudslämnaren blir kontrakterad då entreprenören i sitt anbud visar på att man kan fullfölja kraven, men under entreprenadtiden sedan visar att kraven inte följts upp, kunde denne enligt tre av förfrågningsunderlagen bli skyldig att betala ut vite till beställarorganisationen.

I de två förfrågningsunderlag där endast mål satts upp för entreprenaden (presenterades i figur 3) framgick det i underlaget att det skulle ske en poängmässig bedömning av hur väl anbudslämnaren beskrev att de avsåg att arbeta med en ökad sysselsättning under projektets gång. Poängen sammanvägs då med resterande avsnitt i anbudet, exempelvis hur man avser att arbeta med ekonomi eller miljö, och den anbudslämnare med högst poäng i slutet ska då bli antagen. I ett fåtal av de förfrågningsunderlag där krav ställts på ökad sysselsättning i samband med projektet skedde även en poängmässig bedömning där beställarorganisationen då

utvärderade hur många individer som anbudslämnaren ansåg sig kunna skapa sysselsättning för under entreprenadtiden.

I ett av förfrågningsunderlagen skrev beställaren även att när entreprenaden var igång kunde entreprenören erhålla en "bonus", om lärlingsplatser involverades i projektet. Denna bonus bestod av en utbetalning på 2000 svenska kronor för varje heltidsarbetsvecka (40 timmar) som en lärling fått delta i utförandet av kontraktsarbetena.

3.2.5. Utbildning som komplement till ökad sysselsättning

I sitt senaste förfrågningsunderlag har Stångåstaden utöver krav på sommarjobbare även tagit fram riktlinjer för ett upplärningsprogram som innebär en tjänst där utförandet av praktiskt arbete kommer att utföras parallellt med teoriundervisning. Anledningen till detta är att Stångåstaden i detta fall valt att rikta sig mot nyanlända i staden. Programmet kommer således att bestå av 60 % praktiskt arbete och 40 % utbildning i det svenska språket, för att skapa bättre förutsättningar för dessa individer att etablera sig på arbetsmarknaden.

Programmet kommer att utbilda sex personer under nio månader, februari till oktober. För att detta ska bli genomförbart kommer en handledare att anställas på 60 % plus tid för planering, då att denne ska kunna lära ut teori till eleverna och även vara ett stöd i det praktiska arbetet.

Programmet kommer att starta med sex stycken nyanlända i februari år 2018 med förhoppningen att året därpå kunna erbjuda sex nya nyanlända en plats i programmet. Om den kontrakterade entreprenören inte fyller antalet platser i programmet eller inte anställer någon handledare kan beställaren kräva vite från entreprenören.

3.3. Material från personliga möten med beställare

3.3.1. Nätverksträff med beställarorganisationer i Östergötland

Vid en nätverksträff med de stora beställarorganisationerna i Östergötland inhämtades kompletterande information till de insamlade förfrågningsunderlagen. Vid detta möte deltog Linköpings kommun, Stångåstaden, Norrköpings kommun, Tekniska verken, Motala kommun, Lejonfastigheter och bostadsstiftelsen Platen i Motala.

Här tog de olika beställarna upp hur de arbetar med sociala hänsyn i upphandlingar i dagsläget och hur de avser att gå tillväga i framtiden. Detta för att visa hur de tänker i frågan om sociala hänsyn, men även för att hjälpas åt och även inspirera de andra deltagarna på mötet att utveckla sitt arbete och sin syn på begreppet. Mötesprotokollet och de deltagande på detta möte presenteras i sin helhet i bilaga 1.

Definition av begreppet sociala hänsyn

Den allmänna uppfattningen om begreppet social hållbarhet eller sociala hänsyn var bred och de medverkande ställde sig bland annat frågan om uppfyllnad av ILO:s kärnkonventioner kunde anses vara ett socialt krav och därmed ett bidrag till den sociala hänsynen vid upphandling. Det hetaste området inom begreppet innefattade att involvera tjänster för ökad sysselsättning genom entreprenader i Östergötland. Oavsett om det var ILO, sysselsättningskrav eller någon annan faktor som valdes ut för att representera frågan i ett förfrågningsunderlag så var gruppen överens om att kraven ska vara tydligt formulerade och utesluta all risk för misstolkning. Entreprenören måste kunna veta om de uppfyller kraven eller inte.

Ann-Kristin på Stångåstaden påpekar att om ett företag säger att de arbetar med sociala krav så ska det även följas upp i deras respektive upphandlingar. Anna Andersson som också arbetar på Stångåstaden hoppas att de sociala kraven i framtiden ska ingå i något större, såsom direktiv från det egna företaget.

Sociala krav i upphandlingar

Tanken med sociala krav i form av ökad sysselsättning i upphandlingar är enligt Linköpings kommun att ge personer möjligheten att närma sig arbetsmarknaden och bli självförsörjande genom arbete, samt att främja den sociala integrationen och skapa en attraktiv väg för kommunens leverantörer att hitta arbetskraft. Grupperna ungdomar, personer med utländsk bakgrund och personer med funktionsnedsättningar prioriteras.

För att de individer som väl blir anställda i en entreprenad ska ha rätt förutsättningar för arbetet gäller att kraven på personen har blivit tydligt formulerade i förfrågningsunderlagen. Istället för att skriva att man söker en person som står "utanför arbetsmarknaden" kan det finnas större chans att hitta rätt person om arbetsuppgifterna är mer specificerade. Det påpekas även att det är bättre att satsa på kvalitet före kvantitet för de individer som får en chans till sysselsättning. De personer som hittills anställts i och med dessa krav tycker att det har varit trivsamt, att de har fått ett bra omhändertagande, men att rekryteringsprocessen har varit förvirrande.

Sammanställningar av hur entreprenörerna anser att tidigare ställda sysselsättningskrav har fungerat, presenterades enligt nedan:

Entreprenörernas uppfattning om de sociala kraven

- Positivt och kul
- Komplicerat och tidskrävande
- Kan vara problematiskt
- Kan upplevas orättvist mot andra anställda
- Tidskrävande och problematisk rekryteringsprocess

- De sociala kraven känns lite fristående
- Företagens nuvarande sociala arbete kan bli lidande utav dessa sysselsättningskrav.

Entreprenören vill att följande förbättras angående de sociala kraven

- Rekryteringsprocessen
- Bidragsdelen skall förtydligas
- Hänsyn till lagstiftning
- Svårt med budgetering i och med bidragsdelen
- Hänsyn ska tas till hur entreprenören redan arbetar med sociala frågor
- Sociala frågor bör sammanvägas med andra frågor
- Beställaren kan vara mer involverad i rekryteringsprocessen

Förbättringsmöjligheter inför kommande förfrågningsunderlag

Under mötet togs det även upp att de tjänster som tas fram för att öka sysselsättningen bör kompletteras med handledning och utbildning. Stångåstaden har som nämndes i tidigare kapitel redan gått ut med ett förfrågningsunderlag där man utvecklat ett program där praktiskt arbete kompletteras med teori för att stötta individen och hjälpa den att utveckla sina språkliga kunskaper. I just detta fall vänder sig programmet till nyanlända, men andra beställare påpekade att detta även kan utformas som teori inför arbetet, vilket då även kan appliceras på andra målgrupper.

Beställarna var även eniga om att tillsammans med de krav som ställs på sociala hänsyn bör även begreppet ”social hållbarhet/sociala hänsyn” tydliggöras, för att undvika risk för misstolkning.

I bilaga 1 ges en mer utförlig bild av mötet med beställarorganisationerna. Enligt denna nätverksträff fokuserar beställarna i Östergötland på att ställa sysselsättningskrav vid upphandlingar, vilket kan innebära att fler punkter inom respektive kommuns direktiv därmed uppfylls. Målet är till största delen att arbeta fram en gemensam syn kring begreppet samt att ta fram tydligare riktlinjer och tydligare krav i sina upphandlingar. Beställarna tänker utöver detta arbeta vidare med hur de på bästa sätt kan följa upp entreprenörens del av avtalet, se till att ha en ansvarig för detta område på det egna företaget som kan driva frågorna, samt förtydliga ersättningsdelen för anställningarna i sina förfrågningsunderlag.

3.3.2. Resultat från intervjuer med beställare

För att få en mer trovärdig bild av hur beställare i Östergötland ser på begreppet sociala hänsyn och hur de arbetar med frågan vid upphandling hölls även individuella intervjuer med två

personer som arbetar med frågan. Intervjuerna hölls med Marcus Petersson, juridiskt ansvarig på tekniska kontoret på Norrköpings kommun, samt Erik Bjäresten, upphandlare på Linköpings kommun.

Definition av begreppet sociala hänsyn

Marcus ansåg att begreppet kan uppfattas som väldigt brett men nämner som ett exempel de riktlinjer som Norrköpings kommun tagit fram gällande sociala hänsyn, vilka främst inriktar sig på sysselsättningskrav där utsatta grupper ska få en chans att etablera sig på arbetsmarknaden. Norrköpings kommun definierar begreppet i sina riktlinjer som ”anställnings- och sysselsättningsmöjligheter för utsatta grupper på arbetsmarknaden.”

Enligt Erik innebär definitionen exempelvis att skapa tillgänglighet för alla, genom handikappanpassning eller att ställa krav på arbetsrättsliga villkor. För vissa beställare kan det även innebära att ställa krav på kollektivavtal i upphandlingar.

Sociala krav i upphandlingar

Både Marcus och Erik lyfte att krav på sysselsättning är det område inom sociala hänsyn som är mest aktuellt just nu. Inför varje enskild upphandling analyseras om det finns möjlighet att ställa krav på sysselsättningsåtgärder, i enlighet med de direktiv som respektive kommun tagit fram. Genom att i upphandlingar ställa sysselsättningskrav som riktar sig till de individer som står långt från arbetsmarknaden, är syftet att skapa en bättre förutsättning för dessa att beträda arbetsmarknaden. De stora grupper som inte tagit sig in på arbetsmarknaden är framförallt långtidsarbetslösa, utrikesfödda, personer med ett socialt handikapp eller personer med funktionsnedsättning.

Enligt Marcus är många positiva till kraven på sociala hänsyn, men rädda för effekten. Mycket tid och resurser krävs för att hitta ett lämpligt krav på en lämplig nivå. Därför tar det tid att få involvera sysselsättningskrav i upphandlingar. Erik nämner, precis som Marcus, att det dock finns en rädsla för att ställa för höga krav. Linköpings kommun vill inte ställa så höga krav att anbudsgivarna inte kommer att kunna genomföra dem och därmed öka risken att ingen lämnar anbud.

Under båda intervjuerna framkom även att om beställarorganisationer ska kunna ställa krav på sociala hänsyn i upphandlingar krävs det att en bra strategi och modell för upphandling arbetas fram både hos Norrköpings- och Linköpings kommun. Erik påpekade att man i Göteborg och Örebro ligger i framkant i arbetet med att ställa sociala krav i upphandlingar och kan därför ses som förebilder för Linköpings kommun. De ansåg även att entreprenörsdialoger kommer att vara nödvändigt för att utveckla sociala hänsyn i upphandlingar. Det krävs att beställare och entreprenörer har en samsyn och strävar mot samma mål för att involvering av sysselsättningskraven ska lyckas.

Vilka lagar och direktiv påverkar arbetet mest?

Både Marcus och Erik nämnde även att krav på ILO:s kärnkonventioner alltid ställs vid upphandling, både av Norrköpings- och Linköpings kommun, men att uppföljningen av kraven är svår att kontrollera. Marcus hade uppfattningen att det även är svårt för andra beställare att följa upp dessa krav, då problemet ligger i att veta hur långt ner i leverantörskedjan som kontroller av kravföljandet bör ske. Det saknas tydlighet för om kontrollen endast gäller exempelvis underentreprenörer eller om de även måste kontrollera leverantörer av material.

Erik framhävde även att det till största delen är den politiska ledningens riktlinjer som styr deras arbete med sociala hänsyn och lagar och regler har en mindre påverkan. Nya lagen och LOU influerar inte hans arbete med sociala hänsyn i någon större utsträckning. Lagen har egentligen inte höjt kraven, den säger mest att det är möjligt och att det bör ställas krav, påpekar Erik. Det är alltså den politiska påtryckningen som till störst del påverkar Eriks arbete. Marcus tror generellt att endast fokus på LOU inte leder någonvart. LOU öppnar upp för att beställare ska kunna ställa krav, men de får själva bedöma i varje enskilt projekt om det är motiverat att ställa sysselsättningskrav eller inte.

Entreprenörernas roll i upphandlingen

Både Erik och Marcus anser att dialoger mellan beställare och entreprenörer skulle underlätta arbetet med att ta fram nya arbetssätt för hur kraven på sociala hänsyn ska formuleras vid framtida upphandlingar. För att utveckla detta område krävs det en samsyn kring arbetet samt en strävan mot gemensamma mål.

Erik berättade att när de började ställa krav så träffade de entreprenörer för att få reda på för- och nackdelar med de sysselsättningskrav de utarbetat. Entreprenörerna hade god insikt i hur dessa krav borde ställas och var positiva till genomförandet. De tyckte även att det var viktigt att samma krav ställdes till alla entreprenörer för att undvika orättvisa. Däremot kunde de mindre företagen uttrycka en oro över de sociala kraven eftersom de inte alltid kunde skapa arbetsuppgifter och sysselsättning för fler än sina egna medarbetare. Invändningen de hade var att om någon person utanför företaget tas in och erbjuds arbete måste någon av de ordinarie arbetarna ta sig an något annat, då entreprenören förmodligen bara har ekonomiska medel så det räcker till de ordinarie arbetarna. Erik fick känslan av att ju större entreprenörsföretaget är, desto mer positiva är de överlag till att dessa krav ställs. De större företagen, som Skanska och NCC kan bli riktigt duktiga på detta och använda det som en konkurrensfördel i byggbranschen.

Erik anser att det är bättre att prata med de entreprenörer som ska lämna anbud i förväg för att de som beställare lättare ska kunna komma fram till hur de på bästa sätt ska ställa krav i upphandlingar. Marcus påpekar återigen att det borde tas fram en gemensam modell, som tydligt visar för både beställarna och entreprenörerna hur kravställandet vid upphandling bör ske.

Risken finns att arbetsperioden inte blir givande för den individ som får hjälp ut på arbetsmarknaden. Detta skulle kunna hända om entreprenören tar in någon men inte har arbetsuppgifter till denna person. Att få ut en person i arbete tappar sitt syfte om entreprenören inte har arbetsuppgifter eller tid att lära upp personen i fråga. Precis som när entreprenörer tidigare vant sig vid att ta emot lärlingar och bidra med handledning till dessa, tror Marcus att entreprenörer med tiden kommer att vänja sig vid att ta emot, handleda och de nyttja resurser som tas in i och med dessa krav. Det kräver dock att passande arbetsuppgifter för individen arbetas fram.

När bör krav ställas?

En gemensam syn på när krav på sociala hänsyn kan ställas var enligt både Marcus och Erik då upphandlingen är av sådan art att det skulle vara tillämpningsbart att plocka in en individ hos den upphandlande entreprenören.

Erik menar att så länge byggbranschen är en bransch i tillväxt fungerar det att ställa sysselsättningskrav. Många entreprenörer har brist på personal och söker därför arbetskraft. Att ställa krav på sysselsättning vid upphandlingar ger entreprenörerna därmed en möjlighet att anställa folk de annars inte hade träffat. Beställarna ger då entreprenörerna en möjlighet att träffa människor som de kan bli nöjda med och förhoppningsvis leder till en anställning, antingen hos entreprenören eller genom att personen skaffat sig erfarenhet som kan visas upp vid senare jobsökande.

I Linköpings kommun anses det mer lätthanterligt att publicera dessa krav vid driftentreprenader, med arbetsuppgifter som snöskottning, gräsklippning, tömning av papperskorgar och andra mer enkla arbetsuppgifter. Det beror främst på att yrkesutbildning inte krävs för genomförandet av arbetsuppgifterna samt att entreprenadtiderna sträcker sig över en längre tid så att de anställda har en chans att hinna sätta sig in i och lära sig arbetet. Marcus påpekade att när kommunens arbetssätt är klart kommer Norrköpings kommun definitivt att ställa tydliga sysselsättningskrav i sina upphandlingar, om upphandlingen inte är av sådan art att det är olämpligt att ställa sådana krav. Norrköpings kommun har tidigare ställt krav på sociala hänsyn vid en driftentreprenad under år 2015. Här erbjöd man tre veckors sommarjobb på heltid samt bekostade deras utbildning av "säkerhet på väg".

Förbättringsmöjligheter inför kommande förfrågningsunderlag

För anläggningsentreprenader krävs utbildningar innan individen kan börja arbeta. Arbetsuppgifterna inom anläggningsentreprenader är inte riktigt lika enkla som att exempelvis tömma papperskorgar. Här kan det som exempel vara lämpligt att erbjuda arbetsuppgiften till en nyanländ person som arbetat med liknande arbetsuppgifter tidigare, men som på grund av bristfälliga språkkunskaper inte tagit sig in på den svenska arbetsmarknaden.

En sammanhängande arbetsperiod i en entreprenad är en förutsättning för att de individer som kommer ut till en arbetsplats ska få ut någonting av arbetet. Det fungerar inte om entreprenaden bara omfattar en eller två månader i taget. Något som även är viktigt att påpeka är att det bör finnas arbetsuppgifter som anpassade för individen. Det faller ut fel om en ökad sysselsättning i samhället bara innefattar arbete som syftar till att pressa ut folk på arbetsmarknaden om det inte finns ett bra projekt som passar den enskilda individen.

Framtida mål

Linköpings kommun funderar mycket över vad som är viktigast att fokusera på i framtiden. Politikerna nämner många olika aspekter av sociala hänsyn som kan arbetas vidare med, men sysselsättningen är den del som Linköpings kommun kommer att fokusera på fram till riksdags- och kommunvalet år 2018, då det kan komma att bli annan majoritet och därmed nya riktlinjer. Sysselsättningskrav är väldigt omfattande krav och enligt Erik behöver kommunen arbeta fram tydliga metoder för att inkludera detta på ett bra sätt i sina upphandlingar.

Det finns en politisk vilja inom Norrköpings kommun att ställa krav på sysselsättning i syfte att hjälpa de grupper som står utanför arbetsmarknaden. Marcus är övertygad om att kraven på sociala hänsyn kommer att öka och han kommer själv att vara med och arbeta fram anställnings- och sysselsättningskrav i upphandlingar. När arbetsstättet för att ta fram och ställa dessa krav är utarbetat kommer Norrköpings kommun med största sannolikhet att applicera kraven i större utsträckning i sina upphandlingar, om upphandlingen inte är av sådan art att det är olämpligt att ställa sådana krav.

Både Erik och Marcus tog även upp frågan om ungdomar som är i behov av praktik. Erik berättade att det är aktuellt att försöka hjälpa de individer som har genomgått en gymnasial yrkesutbildning men som aldrig tog sig ut på arbetsmarknaden som lärlingar. Marcus trodde även att de på Norrköpings kommun i framtiden främst kommer att fokusera på de individer som kommer direkt från skolan. Eventuellt även nyanlända med en annan utbildningsbakgrund.

Det kan vara invecklat att ställa sociala krav i förfrågningsunderlag, då det tar tid att arbeta fram en bra mall att utgå ifrån. Den stora skillnaden när krav på sociala hänsyn tas med jämfört med när det inte gör det är att gränsdragningen kan bli oklar.

3.4. Intervjumaterial från entreprenörer

För att undersöka om en gemensam syn på begreppet sociala hänsyn råder i byggbranschen, genomfördes även intervjuer med stora entreprenörsföretag, i detta fall Skanska AB och NCC AB.

3.4.1. Amelia Nordgren, Skanska, Göteborg

Amelia Nordgren är utvecklingsledare på Skanska och är i dagsläget stationerad i Göteborg. I en intervju berättar Amelia att hon ingår i en affärsgrupp som arbetar med hållbar

affärsutveckling vilket delvis involverar sociala frågor. Här är tanken att arbeta för att hållbarhet ska gå hand i hand med affären.

Definition av begreppet sociala hänsyn

Inom Skanskas koncern beskrivs social hållbarhet som "någonting som händer i en process". En bred förklaring som grundar sig i att beställarorganisationer ofta har olika syn på begreppet, beroende på hur långt man har kommit i utvecklingen och implementeringen av begreppet lokalt. I Göteborg där Amelia arbetar är exempelvis integration en viktig fråga som faller in under begreppet social hållbarhet. I andra delar av landet kan istället ungdomar vara en grupp som behöver prioriteras. Social hållbarhet kan enligt Amelia även innebära utformning och gestaltning av stadsdelar för att skapa inkludering, trivsel och trygghet hos brukare och de som rör sig i området. Detta kan vara ett exempel på utökad tillgänglighet, som togs upp i de Globala målen tidigare i rapporten. Skanska arbetar även med att skapa medborgardialoger för att de boende i området, brukarna av lokalerna med flera, ska få chansen att vara med och påverka utformningen av olika projekt.

Målet och den övergripande bilden som Skanska har av begreppet sociala hänsyn beskriver Amelia som ett tillfälle att "få människor och deras behov att mötas". Det handlar om att skapa en matchning mellan individerna och projekten för att lyckas med det sociala arbetet.

Så arbetar Skanska med sociala hänsyn

Eftersom att Skanska verkar i hela Sverige kan man se att utvecklingen av det sociala arbetet har kommit olika långt i olika delar av landet. Göteborg och Örebro är några av de områden som kommit en bit med detta arbete och har därmed blivit ett bra exempel på hur andra kommuner kan vidareutveckla sitt arbete. I Göteborg har man även hunnit genomföra uppföljningar av det sociala arbetet i olika projekt och kommit fram till att det lämpar sig bäst att involvera sociala frågor i partneringsprojekt - då man tillsammans sätter ramarna för projektet. Detta för att upphandlande myndigheter tillsammans med sina kontrakterade entreprenörer i branschen då kan ta fram mål och krav för projekten och därmed säkerställa att kraven blir tydligt formulerade och genomförbara. Detta kan anses som ett bra tips till Östergötland för en vidareutveckling av det sociala arbetet.

Det är även viktigt att prioritera kvalitet framför kvantitet, vilket innebär att arbetsuppgifterna som tas fram i och med sysselsättningskraven är anpassade för den individ som ska utföra dem.

Utmaningar och möjligheter

En utmaning som Skanska har uppmärksammat är dock att det kan vara svårt att involvera sysselsättningskraven i entreprenader som upphandlas utifrån lägsta pris. Detta beror på att det sociala arbetet kostar tid och resurser som inte alltid är kalkylerat för varken av beställarsidan

Sociala hänsyn i byggbranschen

eller av entreprenören. Om det är så att sysselsättningskrav fortsätter att ställas i lägstaprisupphandlingar kan det innebära att undanträngningseffekter uppstår i Skanskas långsiktiga rekryteringsstrategi. De har utöver detta förhoppningar om att andra aspekter så som gestaltning och byggnadsutformning ska komma att influera de sociala kraven i upphandlingar i framtiden.

3.4.2. Jennie Fridolin, NCC, Solna

Jennie Fridolin arbetar på NCC Building inom avdelningen för teknik och utveckling, som ansvarig för social hållbarhet. Här arbetar hon med att identifiera affärer som NCC kan nyttja för att formulera vad koncernen vill och arbeta för att omsätta detta till verklighet. Jennie hjälper även till med anbudsarbete, där fokus ligger i att inkludera sociala hänsyn i så stor utsträckning som möjligt.

Definition av begreppet sociala hänsyn

Både Jennie och NCC som företag definierar begreppet sociala hänsyn som social inkludering. Hon säger även att det för henne privat innebär att ”alla ska få samma möjlighet till önskad utveckling”, vilket innebär en utökad rättvisa i samhället.

Sociala krav i upphandlingar

Just nu ställs enbart krav på arbetsmarknadsåtgärder. Jennie tycker att det känns lite tunt, då NCC vill arbeta med en större del av begreppet för att kunna påverka ett helt bostadsområde och arbeta med samhällsutveckling i större utsträckning. De vill att förfrågningsunderlagen ska innehålla frågor eller förutsättningar där de kan ta ett större eget initiativ och därmed påverka mer fritt. Ibland ställer beställarna öppna frågor gällande hur företagen arbetar med sociala hänsyn och då har NCC möjlighet att påverka utvecklingen i högre grad. Känslan är, enligt Jennie, att företaget har kommit längre i arbetet med sociala hänsyn än vad beställarna har gjort.

Lagar och regler som påverkar mest

Jennie säger att det varken är lagar eller riktlinjer som driver frågan, utan snarare samhället. Många individer i samhället får det sämre och sämre och för att minska den klyfta som uppstår måste det skapas åtgärder för att inkludering ska ske i större utsträckning än vad det gör idag. Upphandling är ett kraftfullt verktyg med stor genomslagskraft, som kan användas för att förbättra läget för de som behöver det mest i vårt samhälle.

Det som driver NCC att arbeta med social hållbarhet är företagets överlevnad. Branschen kräver utveckling vilket gör att företagen hela tiden måste bredda sig, bli större och kunna erbjuda något mer än att enbart bygga hus. Här har de stora företagen ett bra läge att vara med och utveckla samhället och se längre än bara genomförandet av ett byggprojekt.

Så arbetar NCC med sociala hänsyn

Jennie arbetar för att rekrytera medarbetare till NCC som inte är normativa och arbetar därför i nära samarbete med kommunikationsavdelningen där hon hjälper företaget att uttrycka sig i bild och text, med förhoppningen att alla deras målgrupper ska känna sig välkomna och inkluderade i så väl NCC som branschen. Det svåra ligger oftast inte i att rekrytera personal, utan snarare att få dem att trivas och stanna. För att öka mångfalden inom NCC arbetar de för att nå en jämn könsfördelning, åldersfördelning och etnisk mångfald. Målet är att endast 70% av en arbetsgrupp får utgöras av samma kön eller ålder, medan det etniska är väldigt svårdefinierat att arbeta med.

För fem år sedan inledde NCC en dialog med Uppsalahem som ett år senare resulterade i en upphandling där sociala krav inkluderades. NCC vann upphandlingen och har nu precis avslutat en arbetsmarknadsåtgärd som innefattade utbildning av 12 långtidsarbetslösa personer. Efter ett års arbete och utbildning inom företaget fick de sina yrkesbevis utdelade. Jennie poängterar att det är viktigt att inkluderingen innehar en kvalitet och ger personerna någonting riktigt användbart, som ett yrkesbevis istället för en praktikperiod där de bara får sitta av tiden.

Utmaningar och möjligheter

Från beställarnas sida tycker Jennie personligen att man kunde koppla ett hållbarhetskrav till sysselsättning, som innebär en hållbar lösning till sysselsättningsproblemet. NCC vill inte bara erbjuda ett stort antal personer praktik, utan de önskar ha en hållbar plan för att hjälpa dessa människor även vidare i arbetslivet. Det är även viktigt att ge rätt hållbar lösning till det aktuella området. Varje stad har sin utmaning och arbetsmarknadsåtgärderna måste därför anpassas till vad som passar bäst just där.

I framtiden hoppas Jennie att fokus kommer att ligga på att skapa en hållbar renovering av miljonprogrammen i de utsatta områdena i Sverige. I dessa områden är det många som har det svårt och byggbolagen skulle kunna göra en jättestor inverkan här, genom exempelvis att utforma tilltalande lägenheter och utemiljöer och bidra med större inkludering. Jennie hoppas även på svårare frågeställningar från beställarna, där fler faktorer kan involveras i begreppet social hållbarhet, vilket medför att NCC kan vara med och bidra till samhällsutvecklingen i större utsträckning.

Upphandlande kommuner sitter fast i det linjära tänket som begränsar branschen, och vågar inte testa något nytt. De vet inte hur man kan mäta effekterna av sociala hänsyn om krav ställs på arbetsmarknadsåtgärder, vilket gör att detta är det enda som ställs krav på i dagsläget. Återkoppling och utvärdering bör implementeras, för att utveckla arbetet med sociala hänsyn.

För att utveckla frågan om social hållbarhet lokalt anser Jennie att det är viktigt med rätt chefer. De bör ha ett samhällsengagemang och vara med på "hållbarhetståget" för att kunna sälja in det sociala arbetet och ha en dialog med beställarorganisationerna. Det är viktigt att affärscheferna kan förklara att de tänker på individen i första hand, de boende i området som berörs av en

byggentreprenad samt ta tillvara på deras åsikter, för att en social satsning ska kunna bli verklighet.

3.4.3. Fredrik Hennings, Skanska, Östergötland och Marcus Sandlund, NCC, Östergötland

För att se över hur entreprenörernas arbete med sociala hänsyn faktiskt fungerar i Östergötland idag, genomfördes intervjuer med Fredrik Hennings, Projektutvecklare på Skanska och Marcus Sandlund, Affärschef på NCC i Östergötland.

Definition av begreppet sociala hänsyn

De lokala entreprenörerna i Östergötland är eniga om att begreppet är svårdefinierat, men de båda företagen har ändå valt att försöka implementera en social hållbarhet här, trots att en diffus definition av begreppet råder. Fredrik och Marcus förklarar att social hållbarhet exempelvis kan vara att arbeta med att involvera personer som står utanför arbetsmarknaden, där praktikanter, långtidsarbetslösa och nyanlända räknas in, eller att utforma miljöer som ger en ökad trivsel och säkerhet hos de människor som ska bo eller kommer att röra sig i de områden där entreprenörerna uppför sina projekt.

Så arbetar Skanska och NCC med sociala hänsyn

Då de båda företagen är så pass stora har de kommit väldigt långt i det sociala arbetet centralt i respektive organisation. Program för personer som står utanför arbetsmarknaden och ambitioner om att skapa inkluderande och trivsamma städer är faktorer som hela tiden implementeras och vidareutvecklas inom företagen.

I Östergötland ligger just nu de båda företagens fokus på att involvera personer som står utanför arbetsmarknaden, främst i form av nyanlända ingenjörer vars svårigheter i första hand är deras språkförbistringar. När nyanlända ingenjörer lärt sig svenska har de omedelbart goda förutsättningar för vidare arbete som tjänstemän inom företaget och i branschen. Skanska har ett eget program vid namn ILP (Skanskas Internationella Ledarprogram) som riktar sig till nyanlända ingenjörer som behöver hjälp att etablera sig på arbetsmarknaden. I Östergötland har två personer antagits till detta program och verkar just nu på två olika projekt i Linköping och Norrköping. NCC är med som samarbetspartner i "Mitt liv" vilket innebär att NCC erbjuder mentorskap och individanpassade arbetsuppgifter för att hjälpa och integrera nyanlända med tidigare utbildning i samhället. NCC arbetar även med hållbara renoveringar, vilket är ett koncept som syftar till att lyfta segregerade och utsatta områdets status. Det arbete som entreprenörerna genomför idag sker även om krav på sociala hänsyn inte ställs i förfrågningsunderlag, då deras förhoppningar är att själva kunna bidra till ett mer socialt hållbart samhälle.

Marcus berättar att man på NCC arbetar lokalt med frågan, anpassat till varje enskilt projekt. Varje projekt är unikt och det kräver att man tar chansen att involvera sociala frågor så fort det

finns en möjlighet till det, samt att man tar fram åtgärder som är anpassade till det enskilda projektet och dess individer.

Fredrik på Skanska i Östergötland påpekar att entreprenörerna ligger långt före beställarna i frågan. Skanska och NCC vill arbeta med sociala hänsyn i ett större perspektiv, men då krav inte ställs från beställarna, finns det heller inte några pengar avsatta för detta ändamål i de förfrågningsunderlag som publiceras. Det gör att entreprenörerna själva får betala för det sociala arbete de utför i sina projekt i dagsläget. Om de offentliga upphandlarna hade minskat andelen fastprisuppdrag, och istället valt att arbeta i samverkan eller partnering kunde det sociala arbetet ha pågått i mycket större utsträckning än det gör idag, säger Marcus. Krav i upphandling är ett sätt att göra slag i saken, vilket bör tas tillvara på. Marcus påpekar dock att entreprenörerna borde tordas erbjuda ett socialt hållbart arbete även i fastprisentreprenader, där det inte efterfrågas av beställarna, för att bidra till samhällets bästa.

Utmaningar och möjligheter

Att genomföra upphandlingar i samverkan eller partnering istället för fastprisentreprenader är något som båda företagen förespråkar. Detta för att man då i dialog kan samarbeta för att ta fram rimliga mål och krav som utgår från samhället och projektets bästa, istället för att ständigt ha ekonomin i fokus.

Då Skanska och NCC båda arbetar aktivt med att utveckla den sociala hållbarheten i Östergötland har både möjligheter och utmaningar uppmärksammats. En stor utmaning tror Marcus ligger i att det är en statisk organisation som ska genomföra en förändring i och med utvecklingen av detta arbetsområde. Möjligheterna är däremot större, då företagen kan bidra med en större samhällsbildning, trygga kompetensförsörjningen och få en chans att träffa personer som de förmodligen aldrig skulle ha träffat annars. Huvudsaken är enligt både Skanska och NCC att man inte bör utföra arbetsmarknadsåtgärder för statistikens skull, utan för att hjälpa individen i fråga med individanpassade uppgifter som ger dem en ärlig chans till en förändring i livet.

4. ANALYS OCH DISKUSSION

I denna del presenteras en analys av materialet som samlats in genom litteraturstudier, insamling av förfrågningsunderlag samt personliga möten.

4.1. Lagar och riktlinjer som motiverat studien

De olika regler som påverkar och uppmärksammar arbetet med sociala hänsyn vid upphandling i Sverige är framförallt lagen om offentlig upphandling, nationella riktlinjer, ILO konventionerna och de globala målen. Vid närmare analys av LOU framkom att förändringen av lagen som trädde i kraft den 1 januari 2017 inte var så omfattande som vi, innan påbörjandet av informationsinsamlingen, antog. Förändringen skedde snarare genom den omarbetningen av lagen som genomfördes år 2010 då lagen förändrades från att en upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala villkor för hur ett kontrakt skall fullgöras, till att upphandlande myndigheter bör beakta sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta. Den gällande lagtexten som togs i bruk 1 januari 2017 involverade endast ett tillägg i form av att arbetsrättsliga hänsyn även bör beaktas, (2.4 upphandlingsreglerna) men eftersom arbetsrättsliga hänsyn i vissa avseenden kan anses vara en definition av begreppet "sociala hänsyn", så anser vi att lagändringen ändå skulle kunna tolkas som att en ökning av kraven på sociala hänsyn skett.

Under genomförandet av studien noterades att det framförallt är ILO konventionerna som legat till grund för de offentliga beställarnas framtagna riktlinjer i Östergötland. Som Erik Bjäresten på Linköpings kommun påpekade har LOU egentligen inte höjt kraven men lagen kan fortfarande tolkas som en uppmaning till offentliga beställare att det är möjligt och att det bör ställas krav i upphandlingar, vilket beställarna i dagsläget faktiskt arbetar med (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare). Dock har både ILO, LOU och globala målen uppmärksammat samhället på frågan och gjort den mer aktuell än någonsin, vilket motiverat både genomförandet av vårt arbete och utvecklingen av det sociala arbetet här i Östergötland.

4.2. Begreppet sociala hänsyn

Begreppet "sociala hänsyn" är svårdefinierat och enligt Boverket är en exakt definition av begreppet "socialt hållbar utveckling" inte möjlig (Boverket, 2010). Ett försök till definition kommer ändå att utföras, utifrån den information som samlats in i syfte att kartlägga begreppet.

4.2.1. Begreppet sociala hänsyn enligt skriftliga källor

Enligt upphandlingsmyndigheten, som tagits fram av regeringen, beskrivs sociala hänsyn vid upphandling omfatta arbetsvillkor, främjande av sysselsättning, lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet, ökande av social integration, förbättring av tillgängligheten i samhället samt att varor är producerade i enlighet med grundläggande arbetsrättigheter fastställda av ILO:s kärnkonventioner (2.4 upphandlingsreglerna).

Ur global synpunkt, med utgångspunkt i de globala målen, kan sociala hänsyn beskrivas som sysselsättningsfrämjande åtgärder för ungdomar, anständiga arbetsvillkor för både kvinnor, män, ungdomar och personer med funktionsnedsättning, att individer ska ges lika lön för lika arbete, samt tillgänglighet för alla individer; kvinnor, män, gamla, funktionshindrade och barn (2.1 Globala målen).

Enligt Urban Utveckling beskrivs den sociala hållbarheten handla om att skapa ett samhälle där alla individer får sina rättigheter respekterade (2.2 Social hållbarhet som begrepp). Övergripande områden som kan bidra till ett mer hållbart samhälle beskrivs även vara tillgänglighet, jämlikhet, inflytande, mångfald och integration, som alla till viss del kan främjas genom en ökad sysselsättning. Andra områden som främjar social hållbarhet, kan vara att skapa inflytande, identitet, samband, variation och en ökad helhetssyn i olika stadsdelar (Boverket, 2010).

I de förfrågningsunderlag vi har granskat har dock inte begreppet beskrivits specifikt, men under de rubriker där krav ställts på sociala hänsyn har framförallt sysselsättning och praktik ingått (3.2 Sammanfattning och sammanställning av förfrågningsunderlag).

4.2.2. Begreppet sociala hänsyn enligt beställarna

Från intervjuerna med Erik Bjäresten och Marcus Petersson (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare) och beställarmötet (3.3.1 Nätverksträff med beställarorganisationer i Östergötland) framkom att uttrycket sociala hänsyn uppfattas olika beroende på vem man frågar. Erik Bjäresten, Linköpings kommun, definierade begreppet som ett sätt att skapa tillgänglighet genom handikappanpassning och arbetsrättsliga villkor. Han pratade även om att de arbetar med individer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Dessa innefattar bland annat personer med funktionshinder, långtidsarbetslösa och lärlingar.

Marcus Petersson, Norrköpings kommun, ansåg att begreppet kunde uppfattas väldigt brett, men sammanfattade det som anställning och sysselsättningsvillkor för utsatta grupper på arbetsmarknaden. Enligt Norrköpings kommuns hemsida tas exempelvis sociala hänsyn upp som att anbudslämnaren under utförandet ska anställa eller anordna utbildning för individer som i dagsläget befinner sig utanför arbetsmarknaden, främja mångfald, så som kön, ålder, etnicitet, funktionsnedsättning och ursprung, tillgodose tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, säkerställa att kommuninvånarnas synpunkter tas tillvara eller erbjuda lärlingsplatser och praktikplatser.

Under nätverksträffen framkom att "sociala hänsyn" uppfattas som sysselsättningskrav. Beställare tolkar möjligtvis begreppet annorlunda, men eftersom syftet med nätverksträffen var att diskutera hur de ska utforma kravställningen gällande sysselsättning kan detta ha påverkat dem. Frågan om ILO:s kärnkonventioner kan tolkas som ett uppfyllande av ett socialt hållbarhetskrav togs även upp, men diskussionen ledde inte fram till något svar på detta (3.3.1 Nätverksträff med beställarorganisationer i Östergötland).

Målet med ILO är att bekämpa fattigdom och främja social rättvisa. Organisationen arbetar bland annat med att bidra till en ökad sysselsättning och bättre arbetsvillkor runt om i världen (2.6 ILO). Eftersom ILO:s kärnkonventioner ingår som en av regeringens tolkningar av sociala hänsyn skulle arbetet med ILO:s krav därför indirekt kunna ses som ett arbete med regeringens mål.

Många av formuleringarna och målen kring sociala hänsyn liknar varandra och att en beställare jobbar med exempelvis ILO:s kärnkonventioner behöver inte utesluta att de även uppfyller de globala målen då de strävar åt samma håll gällande främjande av sysselsättning och bättre arbetsvillkor (2.6 ILO).

Den samlade bedömningen från intervjuerna med beställarna och nätverksträffen är att den allmänna uppfattningen är att de uppfattar begreppet som svårdefinierat men främst som krav enligt ILO:s kärnkonventioner, samt sysselsättningskrav.

4.2.3. Begreppet sociala hänsyn enligt entreprenörerna

Både Fredrik Hennings och Marcus Sandlund från Skanska och NCC:s kontor i Östergötland ansåg att begreppet kan uppfattas som sysselsättningsåtgärder, samt utformning av miljöer för en ökad trivsel och säkerhet hos de boende (3.4.3 Fredrik Hennings, Skanska, Östergötland och Marcus Sandlund, NCC, Östergötland). Detta svarade även Amelia Nordgren på Skanska i sin intervju då hon beskrev att sociala hänsyn kan innebära utformning och gestaltning av stadsdelar för att skapa inkludering, trivsel och trygghet.

Amelia tog även upp frågan om sysselsättningskrav som ett sätt att definiera begreppet sociala hänsyn genom integration eller anställning av ungdomar. Social hållbarhet kan enligt Amelia även innebära utformning och gestaltning av stadsdelar för att skapa inkludering, trivsel och trygghet hos brukare och de som rör sig i området. Att arbeta med att skapa medborgardialoger för att de boende i området, brukarna av lokalerna med flera, ska få chansen att vara med och påverka utformningen av olika projekt kan också ses som främjande av den sociala hållbarheten. Målet och den övergripande bilden som Skanska har av begreppet sociala hänsyn beskriver Amelia som ett tillfälle att "få människor och deras behov att mötas". Det handlar om att skapa en matchning mellan individerna och projekten för att lyckas med det sociala arbetet (3.4.1 Amelia Nordgren, Skanska, Göteborg).

Sociala hänsyn i byggbranschen

Jennie Fridolin på NCC beskrev sociala hänsyn som social inkludering, då hon pratade om anställning av de grupper som står utanför arbetsmarknaden eller inte tillhör normen inom byggbranschen gällande ålder, kön eller etnisk tillhörighet. Hon säger även att det för henne privat innebär att ”alla ska få samma möjlighet till önskad utveckling.” Det handlar om rättvisa (3.4.2 Jennie Fridolin, NCC, Solna).

Det samlade intrycket av entreprenörernas definition av begreppet är framförallt sysselsättningsåtgärder som innebär en involvering av de personer som står utanför arbetsmarknaden, samt utformning av miljöer. Detta verkar gälla både på en lokal och en nationell nivå.

4.3. Krav och mål som beställare ställer på sociala hänsyn i Östergötland

Nedan presenteras en analys av de insamlade förfrågningsunderlagen, vilka krav som ställs av beställarna och vad de avser att utveckla i framtiden.

4.3.1. Krav som ställs i dagsläget

Arbetet med att inkludera krav på sociala hänsyn vid upphandlingar har, enligt den nätverksträff och de intervjuer som genomförts med beställare, pågått under flera år i Östergötland. Detta har dock inte resulterat i en fungerande modell för kravställandet hos beställarna i regionen än.

Tio förfrågningsunderlag som ställt krav eller mål på sociala hänsyn samlades in (3.2 Insamling av förfrågningsunderlag). Alla insamlade förfrågningsunderlag inkluderade enbart sysselsättningskrav. En anledning till att endast sysselsättningskrav ställdes vid offentlig upphandling kan vara att dessa krav var lätta att mäta och följa upp under projektets gång. En annan teori är att det kan vara enklare att få med andra aspekter såsom en ökad jämställdhet, inkludering och mångfald genom just en ökad sysselsättning. På så sätt kan fler utsatta grupper i samhället nås genom ett och samma krav. I de insamlade förfrågningsunderlagen vände sig kraven framförallt till långtidsarbetslösa, nyanlända utrikesfödda, personer med funktionsnedsättning eller ungdomar (3.2.3 Utepekade målgrupper för sysselsättningskraven).

I ett av förfrågningsunderlagen, ett underlag som Stångåstaden tagit fram och gått ut med till förfrågan i april 2017, ställde man även krav på att involvera utbildning som komplement till det praktiska arbetet vid sysselsättningsåtgärder (3.2.5 Utbildning som komplement till ökad sysselsättning). Detta för att skapa ett mer individanpassat arbete. Beställare har även arbetat med att skapa sammanhängande arbetsperioder, för att det ska vara mer gynnsamt för den sysselsatte individen (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare). Utbildning och handledning är något som de sociala kraven inte kompletterats med tidigare, men detta ansågs vara ett steg i rätt riktning för att skapa en mer individanpassad och hållbar målsättning enligt både beställare och entreprenörer.

I de fall då det inte ställdes några krav i förfrågningsunderlaget hade beställarna istället involverat mål för en ökad social hänsyn (3.2.1 Andel ställda krav och mål i förfrågningsunderlagen). De utvärderade då istället hur bra entreprenörsföretaget avsåg att arbeta med denna fråga under projektet. Utvärdering kunde även ske utefter hur många personer företaget ansåg sig kunna involvera i entreprenaden. Oavsett om krav eller mål var uppsatta för entreprenaden, uppmärksammades ämnet och entreprenörsföretagen blev därmed tvungna att reflektera över sitt sociala arbete.

4.3.2. Krav som beställare förväntas ställa i framtiden

De offentliga beställare som verkar i Östergötland kommer att behålla sysselsättningskraven som fokus även framöver. Erik Bjäresten påpekade under sin intervju att det åtminstone kommer att vara fokus fram till nästa riksdagsval. (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare)

Vid dialog med beställarna märktes det tydligt att de vill åstadkomma mer hållbart arbete i byggbranschen. Till att börja med vill de att alla beställarorganisationer ska ha en ansvarig som driver frågan om sociala hänsyn (3.3.1 Nätverksträff med beställarorganisationen i Östergötland). De var även eniga om vissa förbättringar som borde genomföras vid kravställandet i sina förfrågningar. Det kan exempelvis vara att formulera kraven med stor tydlighet så att all risk för misstolkning kan uteslutas. Entreprenören måste veta om denne uppfyller kraven eller inte.

Det är även viktigt att i kommande förfrågningsunderlag trycka på att individen står i främsta rummet. De arbetsuppgifter som erbjuds genom sysselsättningskrav skall enligt beställarna och entreprenörerna vara individanpassade och därmed vara en bra matchning mellan individen och projektet. Det är alltid viktigast att kvalitén på det arbete, handledning och uppgifter som erbjuds en individ går före kvantiteten i form av antalet individer som kommer ut på arbetsplatsen. Många av beställarna vill därför satsa på att involvera både handledning och utbildning till de individer som faktiskt erbjuds en tjänst på en arbetsplats i kommande upphandlingar (3.3.1 Nätverksträff med beställarorganisationen i Östergötland).

Andra förtydliganden som bör framkomma i förfrågningsunderlag är betydelsen av begreppet "social hållbarhet/sociala hänsyn" för att undvika risk för misstolkning. En gemensam syn på begreppet minskar missförstånd. Rekryteringsprocessen och bidragsdelen för de som erbjuds sysselsättning bör arbetas vidare med för att förtydliga för både den anställde och företagen vad som gäller gentemot arbetsförmedlingen (3.3.1 Nätverksträff med beställarorganisationen i Östergötland).

Utöver detta vill beställarna att det ska utformas en strategi och modell som tydligt visar för både beställare och entreprenörer i Östergötland hur sociala krav ska involveras i offentlig upphandling. Att följa upp entreprenörernas sociala arbete är också en utmaning beställarorganisationerna står inför idag. Att från start skapa entreprenördialoger inför

upphandlingar kan förhoppningsvis komma att underlätta både kravställandet och uppföljandet för båda parter (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare).

4.4 Kommande fokus och åtgärder för entreprenörföretagen

Enligt de intervjuer vi haft med samtliga personer på Skanska och NCC, tycker dessa att de krav som ställs nu inte är några problem att leva upp till. Om sysselsättning är det område som beställarna kommer att fortsätta att fokusera på ett tag framöver så har entreprenörerna redan utarbetat bra medel för att nå de mål och krav som kommer att ställas i förfrågningsunderlagen (3.3.2 Resultat från intervjuer med beställare).

En gemensam uppfattning hos entreprenörerna är att de faktiskt har kommit mycket längre i sitt arbete med sociala hänsyn än vad beställarna har i både Östergötland och andra delar av Sverige (3.4.3 Fredrik Hennings, Skanska, Östergötland och Marcus Sandlund, NCC, Östergötland). Detta har lett till att entreprenörerna vidareutvecklat sitt sociala arbete utöver arbetet med ökad sysselsättning. Företagen har kommit så långt att det har spekulerats kring önskningar och förhoppningar om vad som kan komma att inkluderas i framtida upphandlingar. Jennie Fridolin uttryckte under sin intervju att hon hoppades på att upphandlingarna skulle bli "svårare" vad gäller sociala krav i framtiden. Detta för att NCC och Skanska har kommit så pass långt i frågan, vilket innebär att de då har en fördel i upphandlingar där högre krav kan komma att ställas. Jennie vill även att sysselsättningskraven ska kompletteras med ett hållbarhetstänk - vad som kan göras utöver ett antal sysselsatta individer, för att de tillsammans ska kunna bidra till samhället i större utsträckning.

Entreprenörerna hoppas därmed på kravställningar kring en vidare dimension av begreppet, som Amelia exempelvis föreslog, att gestaltning och byggnadsutformning borde få ett större inflytande, då detta kan komma att lyfta en hel stadsdel, genom att skapa öppna ytor som främjar möten, skapar trygghet och ökar inkludering i samhället.

De utvecklingsmöjligheter som beställarna i Östergötland dock har påvisat, har entreprenörerna i många avseenden haft samma uppfattning om. De vill arbeta för att kvalitén på det sociala arbetet ska gå före antalet sysselsatta. De vill liksom beställarna bidra till en mer individanpassad plan med både utbildning och stöd för att skapa optimala förutsättningar för personen i fråga att fortsätta inom företaget.

Entreprenörerna tror även att en dialog kring hur krav på bästa sätt formuleras är att föredra. De rekommenderar annars att upphandlingsformen bör vara partnering eller samverkan, för att de då tillsammans ska kunna sätta de ramar och mål för projektet som de tycker gynnar samhället bäst (3.4.3 Fredrik Hennings, Skanska, Östergötland och Marcus Sandlund, NCC, Östergötland). Det blir också lättare att sätta ett pris på det sociala arbetet då entreprenörerna och beställarna tillsammans tar fram vad som ska göras i projektet, istället för att entreprenörerna själva ska stå för den del av kostnaden som innefattar det sociala arbetet vid en fastprisentreprenad (3.4.1 Amelia Nordgren, Skanska, Göteborg). Detta är dock inget som beställarna i Östergötland nämnt eller använt sig av tidigare.

Skanska, NCC och Linköpings kommun har påpekat att de stora företagen i branschen kan skapa sig en konkurrensfördel, genom sin storlek och sina redan framarbetade metoder och program för socialt arbete, i upphandlingar där sociala krav ställs.

Dock bör entreprenörerna i Östergötland prioritera att anställa personer i driftentreprenader och i produktionen, där människor utan utbildning kan etablera sig och även här individanpassa arbetsuppgifter och inkludera utbildning och handledning. I dagsläget prioriteras de som har utbildning från ett annat land och som enbart behöver lära sig svenska. En stor andel människor har ingen tidigare utbildning vilket gör att denna yrkesgrupp bör prioriteras parallellt för att bidra till det sociala arbetet i större utsträckning.

5. SLUTSATSER

I detta kapitel kommer våra frågeställningar att besvaras utifrån den framtagna informationen i analysen. Vidare innehåller kapitlet en presentation av rekommendationer och metodkritik och avslutas med förslag till fortsatt utveckling.

5.1. Vad innebär begreppet sociala hänsyn?

Vår samlade uppfattning är att sociala hänsyn innebär "en inkludering av alla individer i samhället oavsett kön, ålder, fysisk förmåga eller etnisk tillhörighet".

Detta kan uppnås genom att skapa förutsättningar för ökad sysselsättning för de individer som står utanför arbetsmarknaden, anständiga arbetsvillkor, lika rättigheter och möjligheter till utveckling, tillgänglighet för alla, att individer ges lika lön för lika arbete och att de ges samma möjlighet till inflytande.

5.2. Vilka krav på sociala hänsyn ställer offentliga beställare vid upphandling?

De krav som idag ställs på sociala hänsyn i förfrågningsunderlag som faller in under LOU innefattar endast sysselsättningskrav. Detta framgick tydligt av den nätverksträff som vi deltog i, de individuella intervjuerna som genomförts samt de insamlade förfrågningsunderlagen. Syftet med dessa krav är att få individer som står långt ifrån arbetsmarknaden exempelvis nyanlända, personer med funktionsnedsättning, ungdomar eller långtidsarbetslösa att etablera sig på arbetsmarknaden. De prioriterade målgrupperna för sysselsättningskraven är i dagsläget främst nyanlända och ungdomar.

5.3. Vilka åtgärder bör entreprenörerna vidta för att leva upp till kraven på sociala hänsyn som offentliga beställare prioriterar?

Ett område som Skanska och NCC i Östergötland bör ta hänsyn till är att i större utsträckning erbjuda sysselsättning vid driftentreprenader och produktion, där fler kan tas emot. Detta för att det är här som beställarna avser att placera de individer som prioriteras i respektive förfrågningsunderlag. Entreprenörerna har framarbetade koncept för hur detta skall genomföras men har hittills till störst del fokuserat på de ingenjörsprogram (som riktar sig till personer med utländsk utbildning) som både Skanska och NCC kontinuerligt genomför eller är medverkande i, inom regionen. I ingenjörsprogrammen får individerna handledning och utbildning parallellt med det praktiska arbetet, vilket även bör framarbetas en strategi för gällande de individer som kommer att erbjudas arbete i produktionen framöver. Detta för att satsa på kvalitén av det arbete som erbjuds istället för kvantiteten i form av antalet individer som erbjuds plats i produktionen.

Enligt våra intervjuer med beställarna i Östergötland kommer fokus endast att röra sysselsättning åtminstone fram till valet år 2018. Det innebär att entreprenörerna inte behöver genomgå någon drastisk förändring i sitt arbete med sociala hänsyn. Möjligtvis kan de prioriterade grupperna för sysselsättningskraven komma att förändras beroende på vilka grupper som har störst behov av att ta sig ut i arbetslivet, men detta är entreprenörerna enligt vår informationsinsamling väl rustade för.

En gemensam uppfattning hos entreprenörerna är att de faktiskt har kommit mycket längre i sitt arbete med sociala hänsyn än vad beställarna i Östergötland har gjort, vilket medförde att en önskan om utökade krav på social hållbarhet nu uppstått. Detta för att kunna visa upp hur entreprenörerna avser att främja socialt arbete i byggentreprenader och förhoppningsvis kan detta komma att gynna stora företag som Skanska och NCC.

5.4. Rekommendationer

5.4.1. Rekommendationer till beställarna

Utöver våra frågeställningar har vi även, genom våra möten med offentliga beställare i regionen, erhållit information gällande deras svårigheter att ställa krav på sociala hänsyn. Detta har lett fram till en sammanställning av vad beställarna nu behöver fokusera på för att lyckas ställa sociala krav i upphandlingar och på sikt bidra till ett mer hållbart samhälle. Se nedan.

- Ta hjälp från de offentliga beställare som kommit längre i arbetet med sociala hänsyn genom att ta del av deras arbetsmetoder och modeller (Göteborg, Stockholm, Örebro).
- Ställa krav på individanpassade arbetsuppgifter som inkluderar handledning och utbildning och involvera uppföljning för att faktiskt hjälpa individen att etablera sig på arbetsmarknaden.
- Skapa dialoger med entreprenörerna i branschen om hur krav bör formuleras och ställas, samt arbeta med uppföljning av arbetet.
- Bidra med stor tydlighet vid kravställning i förfrågningsunderlag så att misstolkningar inte kan uppstå.
- Utse en ansvarig som driver frågan hos varje offentlig beställarorganisation.
- I förfrågningsunderlagen även förklara vad beställaren avser att begreppet social hållbarhet/sociala hänsyn innebär.
- Förtydliga bidragsdelen och i större utsträckning medverka under rekryteringsprocessen.

5.4.2. Rekommendationer till beställare och entreprenörer

Entreprenörerna påpekade flertalet gånger att upphandlingar i samverkan eller partnering skulle kunna underlätta kravställandet eller framtagandet av mål i det projekt som ska utföras. Beställaren och entreprenören kan då tillsammans ta fram de ramar och mål som projektet ska innefatta och slipper i mångt och mycket tvister som annars kan bli svårlösta. Man finner tillsammans lösningar och båda parter bidrar till att risker i större utsträckning kan förutses och förebyggas (Fernström, u.å.).

Samverkan och partnering bygger även långsiktiga relationer och skapar laganda i projektet, vilket ger både de individer som arbetar i entreprenaden och de individer som ska vistas i den när den är klar, ett mervärde och en större glädje (Fernström, u.å.).

5.5. Metodkritik

De metoder som genomfördes under arbetet med denna studie var litteratursökning, insamling av förfrågningsunderlag och personliga möten.

5.5.1. Litteraturstudier

Den litteratursökning som genomfördes gav oss en uppfattning om innebörden av begreppet "sociala hänsyn" och i stor utsträckning även svar på det som motiverat vår studie, nämligen direktiv och mål som är aktuella idag. Här fick vi fram vilka krav som ställs i LOU, när ILO är relevant att ställa krav på, samt att globala målen bidragit till att social hållbarhet hamnat i rampljuset.

Den styrka vi anser finnas med detta arbete är att vi kartlagt de "stora" påverkningar som sker på vårt samhälle idag. De svagheter vi observerat är dock att det inte alltid är specifikt vad som för utvecklingen av detta område framåt. Ibland är det en av lagarna eller direktiven som påverkat, men ibland är det "samhället" som påverkat utvecklingen. Vi trodde att den information vi tagit fram angående lagar och regler skulle ha större påverkan än vad det i verkligheten faktiskt verkar ha, vilket gör att tillförlitligheten i detta material kan ha påverkats. Dock anser vi att de frågeställningar och det syfte och mål vi hade med rapporten är uppnått.

Den övriga litteratur som bearbetats och analyserats tycks ha stämt överens med informationen vi senare fick in från beställare och entreprenörer i branschen. Vi känner att vi gick in lagom mycket på djupet på de motivatorer som fanns för arbetet och innebörden av det sociala hållbarhets begreppet med tanke på den begränsade tid som fanns till förfogande.

5.5.2. Insamling av förfrågningsunderlag

Eftersom vi själva inte haft tillgång till alla förfrågningsunderlag, utan fått dessa utvalda av beställare och entreprenörer, så har vi överlämnat urvalsarbetet med att ta fram de förfrågningsunderlag som enbart involverade sociala krav, åt andra. Detta har medfört att vi inte fått en överblick av i hur stor omfattning krav på sociala hänsyn ställs vid offentliga upphandlingar. Det kan finnas fler förfrågningsunderlag som inkluderar sociala hänsyn i Östergötland, men vår tolkning av det antal vi samlat in från alla stora beställare är att det ännu inte ställs sociala krav i någon större utsträckning.

Vi anser att vår styrka är att insamlingen har haft ett så enväldigt resultat, vilket styrker reliabiliteten och även validiteten i vår studie, men att det kan finnas förfrågningar som inkluderar vårt ämnesområde, som vi inte fått ta del av, i och med att vi i god tro överlåtit urvalsarbetet till andra, kan vara en svaghet.

5.5.3. Personliga möten

Möten och intervjuer inkluderar alltid en risk för personliga tolkningar och åsikter som inte helt stämmer överens med övriga organisationens syn på frågan. Vår tolkning av de svar vi fått kan även spela in i hur dessa beskrivs i rapporten. För att öka tillförlitligheten och undvika misstolkningar så har respondenterna fått ta del av det färdigställda intervjuunderlaget för att komma med input, redigera samt godkänna det publicerade materialet. Vi anser också att eftersom vi intervjuat flera personer från både beställarsidan och entreprenörsidan bör detta ge ett mer realistiskt resultat.

Vi intervjuade enbart beställare från kommunerna, vilket vi delvis baserade vår analys på. Andra beställare kan anse att det finns andra saker att förbättra, eller så kanske de redan har tagit itu med några av de åtgärder som vi presenterade i slutsatsen. Om tid hade funnits så hade intervjuer med andra beställare än kommunerna i Östergötland vara ett bra komplement för tillförlitligheten i studien.

Överlag var underlaget från intervjuerna väldigt informativt, vilket medförde ett mer tillförlitligt resultat på frågeställning ett och två, samt ett väl grundat och genomarbetat svar på frågeställning tre i vårt examensarbete.

5.6. Förslag till fortsatt utveckling

5.6.1. Utveckla en modell för social hållbarhet inom offentlig upphandling

Under vår analys insåg vi att det inte är entreprenörerna som bör rusta sig för nya krav, utan snarare beställarna som bör utveckla sitt sociala arbete och börja ställa mer omfattande krav i sina upphandlingar. Det påpekades flera gånger att ett strukturerat arbetssätt bör tas fram. En modell och en strategi för hur socialt arbete bör implementeras i beställarorganisationer och deras upphandlingar, samt hur entreprenörerna ska förhålla sig till de ställda kraven bör arbetas

fram för att kunna använda offentlig upphandling som är ett verktyg för att förbättra den hållbara utvecklingen i vårt samhälle. Detta skulle kunna ligga till grund för en vidare studie i ämnet.

5.6.2. En studie om hur Trafikverket arbetar med social hållbarhet

Under vår sökprocess fick vi återkommande tips om att tillfråga Trafikverket om hur de arbetar med sociala frågor då de är det första företag som på uppdrag av regeringen ska ställa sociala krav vid upphandling. Tyvärr fanns inga förfrågningsunderlag att tillgå i ämnet från Trafikverket i just denna region, vilket innebar att de fick uteslutas ur sökprocessen. Det skulle dock vara intressant att se om de har kommit längre i det sociala arbetet i Östergötland än vad kommuner och andra offentliga beställare har gjort.

REFERENSER

Boverket (2010). Socialt hållbar stadsutveckling. Karlskrona: Boverket internt (2011-4094/2009)

Europaparlamentet, Utskottet för sysselsättning och sociala frågor (2014) Nya upphandlingsregler ska öka kvalitén och ge mer valuta för pengarna http://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/infopress/20140110IPR32386/20140110IPR32386_sv.pdf [2017-02-21]

Fairtrade (u.å.) Detta är fairtrade city. <https://fairtrade.se/kommun/bli-en-fairtrade-city-2/detta-ar-fairtrade-city/> [2017-05-21]

Fernström, G (u.å.), För och nackdelar med samverkan/partnering, Samverkan och partnering [Blogg], 27 september, [2017-05-21]

Folkhälsomyndigheten (2014) Vad är social hållbarhet för oss? <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/> [2017-05-21]

Globalportalen (u.å) <http://globalportalen.org/artiklar/reportage/de-globala-malen-for-hallbar-utveckling> [2017-05-16]

Globala målen (2015) <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/> [2017-05-16]

Globala målen, (2015) Mål 8: anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-8-goda-arbeten-och-ekonomisk-tillvaxt/> [2017-05-16]

Globala målen, (2015) Mål 11: hållbara städer och samhällen <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> [2017-05-16]

ILO, (2017) About the ILO <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm> [2017-05-20]

Konkurrensverket (2017). Upphandling. <http://www.konkurrensverket.se/upphandling> [2017-04-02]

Konkurrensverket (u.å.). Om offentlig upphandling <http://www.konkurrensverket.se/upphandling/om-upphandlingsreglerna/> [2017-05-17]

Sociala hänsyn i byggbranschen

Konkurrensverket, (2016) Tröskelvärden <http://www.konkurrensverket.se/upphandling/om-upphandlingsreglerna/om-lagstiftningen/troskelvarden/> [2017-05-20]

Lindbäck, C. (2017). NCC tar in globala mål i arbetet med hållbarhet beyond construction [blogg], 21 mars. <https://beyondconstruction.se/hallbarhet/ncc-tar-globala-mal-arbetet-med-hallbarhet/> [2017-05-21]

Linköpings kommun (2016) Riktlinjer för inköp och upphandling i Linköpings kommun <http://www.linkoping.se/contentassets/0a8c46d953da46728c480fadf9de73e5/riktlinjer-for-inkop-och-upphandling-i-linkopings-kommun.pdf> [2017-05-11]

NCC (2017) Hållbar renovering - vårt koncept för att renovera miljonprogrammet <https://www.ncc.se/vart-erbjudande/bygg/hallbar-renovering/> [2017-05-21]

NCC (2017) Om koncernen <https://www.ncc.se/om-ncc/om-koncernen/> [2017-05-21]

Norrköpings kommun (2014) Riktlinjer för upphandling och inköp <http://www.norrkoping.se/organisation/pdf/mal-regler/riktlinjer/ekonomi/upphandling-konkurrens.pdf> Norrköping: Ekonomi och styrningskontoret [2017-05-21]

Regeringskansliet (2016) Nationella upphandlingsstrategin. Stockholm: Finansdepartementet

SFS 2007:1091. Lag om offentlig upphandling. Stockholm: Finansdepartementet OU

SFS 2016:1145. Lag om offentlig upphandling. Stockholm: Finansdepartementet OU

Skanska (2017) Hållbarhet <http://www.skanska.se/om-skanska/hallbarhet/> [2017-05-20]

Skanska (2017) Kort om Skanska <http://www.skanska.se/om-skanska/skanska-i-sverige/kort-om-skanska/> [2017-05-20]

Skanska (2017) Referenser inom social hållbarhet <http://www.skanska.se/om-skanska/hallbarhet/social-hallbarhet/referenser/> [2017-05-20]

Skanska AB, (2017) Årsredovisning 2016, <http://group.skanska.com/49552a/globalassets/investors/reports--publications/annual-reports/2016/arsredovisning-2016.pdf> [2017-05-20]

Svenska ILO, (2017) Om ILO <http://svenskailo-kommitten.se/om-ilo/> [2017-05-20]

Sveriges byggindustrier (2014) sysselsatta i byggsektorn https://www.sverigesbyggindustrier.se/byggarbetsmarknaden/sysselsatta-i-byggsektorn_105 [2017-05-16]

Sveriges byggindustrier (2016) 50 största bygg- och anläggningsföretagen 2015 https://publikationer.sverigesbyggindustrier.se/Userfiles/Info/1135/50_storsta.pdf

Swedwatch (2017) Riksdagen klubbar förslag om ILO-krav vid offentlig upphandling <http://www.swedwatch.org/sv/2017/05/04/riksdagen-klubbar-forslag-om-ilo-krav-vid-offentlig-upphandling> [2017-05-16]

Unicef (u.å.) Barnkonventionen är vårt uppdrag. <https://unicef.se/barnkonventionen> [2017-05-21]

Upphandlingsutredningen (2013). Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling (SOU 2013:12). Stockholm: Finansdepartementet

Upphandlingsmyndigheten (2017). Socialt ansvarsfull upphandling. <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/> [2017-02-21]

Upphandlingsmyndigheten (2017). Trendens. [Broschyr]. http://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/publikationer/trendens_nr1_feb_2017.pdf [2017-05-21]

Urban utveckling (2017) Social hållbarhet, definition. <https://urbanutveckling.se/ordlista/stu/social-hallbarhet> [2017-05-16]

Vahlne Westerhäll, L, & Jäderberg, J. (2005) Den lilla starka staten: samtal om välfärdssystemets sociala hållbarhet i ett rättsligt perspektiv. Stockholm: SNS förlag

BILAGA 1. NÄTVERKSTRÄFF MED ÖSTERGÖTLANDS BESTÄLLARE

Anteckningar, nätverksträff på Stångåstadens kontor i Linköping

2017-04-13

Deltagare:

Norrköpings kommun (Björn Andréén)

Tekniska Verken (Eva Braun)

Linköpings kommun (Daniel Czitrom och Erik Bjäresten)

Stångåstaden (Anna Andersson, Mikael Stenbäck, Per Claudius och Ann-Kristin Elsehamn)

Motala kommun (Anton Wahlin)

Lejonfastigheter (Maria Widfeldt och Mikael Hedenborg)

Byggnadsingenjörsprogrammet, LiU (Maria Olsson och Tina Eliasson)

Platen (Evelina Bruschi)

Norrköpings kommun

Framtida mål: Sociala krav i 50 % av alla tjänsteupphandlingar år 2020. Målet är högre integration och större möjlighet till arbete. Nyanlända, funktionshindrade mm.

Norrköpings kommun är den enda beställaren av de deltagande organisationerna på mötet som har ett uppsatt framtida mål gällande sociala krav.

Björn arbetar med dessa frågor.

Diskussion: Vad är sociala krav? Hur ska man definiera begreppet? ILO konventioner är ett sätt att uppfylla de sociala kraven enligt vissa, t.ex. om man uppfyller dessa, har man då samtidigt uppfyllt kravet på social hänsyn? ILO konventionen är relevant socialt krav i vissa upphandlingar, mindre relevant i avancerade tjänsteupphandlingar t.ex. IT-konsulter och managementkonsulter. Behov av förtydligande i vilka upphandlingar (områden) när olika sociala krav är lämpliga såsom sysselsättningsrelaterade eller ILO.

Hur ska leverantören veta att de uppfyllt kravet? Viktigt att upphandlingen har ett tydligt och klart formulerat krav som går att följa upp och mäta.

Begreppet sociala krav berör enligt arbetsförmedlingen: arbetslösa, praktikplatser m.m.

Begreppet är väldigt luddigt. Vems definition ska man följa?

Målen måste vara tydliga. Det är svårt att lyckas om kraven är för luddigt ställda (Ann-Kristin, Stångåstaden)

Stångåstaden

Vem styr vilka krav som ska finnas med vid upphandling? Hos Stångåstaden är det avtalsansvarig eller projektledare som oftast bestämmer vilka krav som ska finnas med vid upphandlingen. De har inte alltid fokus på social hänsyn, de kan inte så mycket om detta.

Aktuellt just nu: fokus på sommarjobb och arbetstillfällen till individer som bor i företagets områden.

Om företaget säger att de jobbar med sociala krav så måste de följa upp detta genom att ställa dessa krav i upphandlingar.(Ann-Kristin, Stångåstaden)

Stångåstaden är mer nischade mot att skapa arbetstillfällen. (Praktik, exjobb mm.)

Anna Andersson hoppas att sociala krav ska ingå i något större – direktiv från företaget.

Linköpings kommun har drivit frågan i ett projekt i 3 år. Tyvärr har entreprenörerna (leverantörerna) tyckt att det i FFU är lite diffust ang. vilka som får söka. Är det bara boende i området som får söka etc? Enligt AMS måste dessa krav ändras då det kan bli svårt att hitta personer som matchar tjänsten och som även bor i beställarens bostadsområde.

I ett annat FFU har Stångåstaden tagit fram en tjänst som bärhjälp. Här har en person anställts som bärhjälp under sommaren och därefter blivit anställd på företaget.

Texten angående sociala hänsyn i förfrågningsunderlaget för yttre skötsel, har tolkats på många olika sätt vid upphandlingen (Anna och Ann-Kristin, Stångåstaden)

Utvärdering, yttre skötsel, efter tre år

Kravet i förfrågningsunderlaget: heltid, 40 tim per vecka, arbetslösa, boende i Stångåstadens bostadsområden.

Syfte: att hitta ambassadörer i området.

Utfall: 27 personer har, totalt under åren, fått påbörja en tjänst, varav 4 gått vidare till en anställning efter perioden.

Vad personer som fått anställning tycker om de sociala kraven:

Trivsamt!

Väl omhändertagna

Förvirrad rekryteringsprocess

Tydligare kommunikation från arbetsförmedlingen önskas

Vad entreprenören tycker om de sociala kraven:

- Positivt och kul
- Komplicerat och tidskrävande
- Kan vara problematiskt
- Kan upplevas orättvist mot andra anställda
- Tidskrävande och problematisk rekryteringsprocess
- De sociala kraven känns lite fristående
- Företagens nuvarande sociala arbete kan bli lidande utav dessa sysselsättningskrav.

Kraven krockar med LAS och fackets krav. (säsongsanställning är svår att bevisa, har praktikanten "tagit" en plats från en ordinarie? De måste ha något värdefullt att göra, men får inte ta ett "ordinarie" jobb, arbetsuppgifterna måste vara anpassade efter individen)

Krav på 20 veckors trädgårdsutbildning för ordinarie anställda, inga krav på de personer som blir anställda genom arbetsförmedlingen. Upplevdes orättvist (Mikael, Stångåstaden)

Hur ska kraven ställas?

Kan man specificera arbetsuppgifterna istället för att ställa kravet att det ska vara en individ "utanför arbetsmarknaden".

Entreprenörernas eget arbete med sociala krav kan hamna i bakgrunden eftersom de måste lägga energi på beställarens krav.

Arbetsförmedlingen kan inte söka på adress hos de arbetslösa, detta bryter mot PUL. Kravet på "boende i området" kan därför inte jobba på det sättet.

Förbättringar i och med sociala krav i upphandlingar:

Tydligare information om vilken roll som krävs på personen utifrån entreprenörens synvinkel. Stämmer Entreprenörens krav överens med de som ställs i upphandlingarna? Utöver att erbjuda en tjänst måste utbildning och handledning tas med i beräkningen för personen i fråga.

Det måste bli tydligare från beställarna hur stor del av anställningen som betalas av staten och hur stor del som bekostas av entreprenören. Tydligare anvisningar om hur anställningen skall ske – avtal.

Diskussion, arbetsförmedlingens roll: Förvirring, vem gör vad? Ska entreprenörerna hitta kandidater, eller ligger detta ansvar på arbetsförmedlingen? Entreprenören kan komma i kläm mellan arbetsförmedlingens krav och Stångåstadens. (hur får de en person där de kan få 80% i stöd) Den ekonomiska risken blir oklar från entreprenören. Hur ska de kalkylera för detta moment? 40 eller 80 procents stöd från arbetsförmedlingen gör en stor skillnad.

Individerna som kommer ut behöver mer än bara ett jobb, de behöver även handledning och ibland utbildning.

Stödet från arbetsförmedlingen:

Nya regler: Om E anställer en person under ett år, och efter ett år ersätter denna med en ny person, så kan inte E få samma anställningsstöd som första året. Hur löser man det?

Anställningsfrågor och bidrag från arbetsförmedlingen är oklart. Handläggaren gör stor skillnad, påverkar mycket.

Entreprenören vill att följande förbättras ang. sociala krav:

- Rekryteringsprocessen
- Bidragsdelen skall förtydligas
- Hänsyn till lagstiftning
- Svårt med budgetering i och med bidragsdelen
- Hänsyn ska tas till hur E redan arbetar med sociala frågor
- Sociala frågor bör sammanvägas med andra frågor
- Stångåstaden kan vara mer involverade i rekryteringsprocessen

Svårt: Bidrag, rekryteringen från arbetsförmedlingen, krav som krockar

Krav från entreprenörer: Körkort, språk m.m. Listan på krav skickas till arbetsförmedlingen, denna blir sedan svår att matcha för att få fram bra individer.

Tydlighet efterfrågas. Entreprenören hamnar ofta i kläm.

Vilka bör arbetsförmedlingen bjuda in? De som är intresserade eller de som måste ut och hitta ett jobb? Mer information bör komma ut. Speeddating för att hitta rätt kandidater uppskattas av E, istället för att bara få namn och telefonnummer att ringa.

Allmän tanke: En långtidsarbetslös bör redan nu vara kostnadsneutral.

Nya krav från Stångåstaden, yttre skötsel

I Stångåstadens nya upphandling har ett ”upplärningsprogram” tagits fram, för att ersätta det tidigare underlaget för upphandling av yttre skötsel.

Upplärningsprogrammet

Innehåll: Programmet ska innehålla både teori och praktik. Varje entreprenör ska anställa och handleda sex personer på 60% under ett år. (Här finns även krav på olika typer av kunskapsnivåer för de 6 anställda individerna.)

Syfte: att få ut personer i arbete och utbilda dessa, för att de ska bli så duktiga som möjligt så att de ska kunna få en vanlig anställning.

Kompetensförsörjning: Bättre kvalitet, istället för kvantitet, genom att individerna får högre kompetens.

Ekonomi: Bidragen tillfaller beställaren (i detta fall Stångåstaden), entreprenören får en fast summa att förhålla sig till, medan beställaren står för ”risken”. Lönebidraget är minimilön, för att entreprenörerna ska ha en fast summa att räkna på. Fokus ska ligga på att det blir någon faktisk erfarenhetsutveckling för individen, som senare kan byggas vidare på, genom att personerna får någon typ av intyg på sin erfarenhet.

Målgrupp: I avtalet står att individerna får läsa yrkessvenska, vilket innebär att målgruppen indirekt är utländskt födda.

Målet är att handledaren är engagerad och brinner för att handleda och utbilda nya personer. Upphandlingen kommer ut nästa vecka. Kravet återfinns i de särskilda föreskrifterna för sociala hänsyn. (SF 3.3)

Tekniska Verken

Behöver inspiration om dessa frågor om det kommer krav på att de ska verkställas genom att ställa kraven i upphandling. Idag driver ingen enbart dessa frågor på Tekniska Verken, utan det är en del av vårt dagliga arbete som alla är del av.

Specifika Krav på att skapa sysselsättning genom upphandling ställs idag inte, utan vi skapar sysselsättning inom bolaget i form av sommarjobb, praktikanter, lärling(via avtal) m.m..

Inflikat från Lejonfastigheter:

Nytt lagkrav: hållbarhetsredovisning. Korruption, mänskliga rättigheter, redovisa hur de jobbar med dessa frågor i leverantörsledet. (revisorerna letar efter detta i redovisningen) Lag: hållbarhetslagen för stora bolag. Skickas ut till alla deltagare på mötet i efterhand.

Diskussion angående svårigheter

Om någon ställer för höga krav. ”nu måste alla anställa 200 personer”, då blir det en belastning istället. Ingen är ansvarig för frågan.

Många jobbar med miljöfrågor, ingen jobbar med sociala krav (Norrköping)

Linköpings kommun

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen hade som mål förra året att involvera sysselsättning i 2 olika entreprenader. I en av entreprenaderna blev utfallet en anställning för en person, men denna person har nu fått ett annat jobb så det återstår att se om någon annan person kommer att få möjlighet till tillfällig anställning i entreprenaden.

Kraven ställdes också i driftentreprenad.

Rutin: ”Vid större tjänstekontrakt och entreprenader ska utredas om det är möjligt och lämpligt att ställa krav som innebär att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden bereds möjlighet till sysselsättning i form av anställning och/eller trainee- eller praktikplatser. Syftet är att ge personer möjligheter att närma sig arbetsmarknaden och bli självförsörjande genom arbete samt att främja den sociala integrationen och skapa en attraktiv väg för kommunens leverantörer att hitta arbetskraft. Grupperna ungdomar, personer med utländsk bakgrund och personer med funktionsnedsättningar prioriteras.

Dessa krav kan vara lämpliga att ställa i tjänste- och entreprenadupphandlingar vars genomförande tar mer än fyra månader. Det kan vara svårare att ställa i varuupphandlingar då kraven måste ha en naturlig koppling till objektet för upphandlingen.

Vidare krävs det att kraven står i proportion till tjänsten/ entreprenaden, d.v.s. det enskilda kontraktet måste kunna ”bära de anställda”. En tumregel kan vara en anställd via social hänsyn per 2-10 anställda för genomförandet av uppdraget.”

Miljö och samhällsbyggnadsförvaltningen: driftentreprenad, minst tre år, snitt 2 personer under hela tiden (personerna kommer bytas ut eller bli fastanställda under denna tid, samma ersättning kommer inte ges för den person som ersätter den föregående efter ett år) Linköpings kommun visste inte om detta när de skrev kravet, (det blir synd om Entreprenören eftersom de måste byta eller fastanställa)

Linköpings kommun: har använt sig av bonussystem för lärlingar/praktikanter istället för att ställa krav.

Analys & diskussion: det var hett för ett år sedan från politikernas håll, nu har detta svalnat, vilket även har gjort att intresset från beställarens håll också svalnat. Detta går naturligtvis att diskutera. Faktum är att för ett år sedan hade vi inga riktlinjer som sa att vi skulle ställa dessa krav, vilket gjorde att om politiken ville implementera kraven krävdes det att de aktivt påtalade detta. Vid årsskiftet antogs nya styrdokument (policy, riktlinjer och rutiner) inom inköp och upphandling där bland annat ovanstående text finns med. Därmed är det upp till tjänstemannaorganisationen att efterleva styrdokumentet, vilket i detta fall innebär att vi ska ställa dessa krav om det är möjligt och lämpligt.

Man kan ställa sysselsättningskrav då tid, antal anställda och lämplig tjänst finns. Sysselsättningskrav: 2-10 anställda (taget från Göteborg stad)

Lejonfastigheter

Lejonfastigheter har tagit fram en ansvarskod som man kommer att använda i upphandlingar som ett juridiskt styrdokument ihop med en handlingsplan. Här ställs krav på arbetsmiljö, antikorruption, miljö och mänskliga rättigheter liknande ILO:s kärnkonventioner. Innehåller bl.a. arbetsvillkor och lön i leverantörsleden (skäliga löner, där de bl.a. kollar på timlöner hos UE), som entreprenörerna måste skriva under. Dessa tas i bruk i september.

Mänskliga rättigheter, inga arbetsplatsolyckor, miljökrav – Risk och möjligheter är viktigt för Lejonfastigheter.

Tidigare erfarenheter: Sociala krav har bl.a. tagits upp i kvarteret Gåsen i Skäggetorp. En lärdom är att anställa istället för att endast skapa en praktikplats då resultatet från en tidigare anställning var att arbetsuppgifterna inte riktigt var anpassade till individen. Man kunde haft mer variation i uppgifterna. Detta har väckt frågan om vilka arbetsuppgifter som ska ingå vid praktik/sysselsättningskrav? Hur kan beställaren blanda sig in i vilka arbetsuppgifter som ska utformas? Vem bär ansvaret?

Mål: Maria driver hållbarhetsfrågorna på Lejonfastigheter. Man borde ta fram revisioner och kravställningar gemensamt med samtliga linköpingsbeställare. Sociala krav ska utarbetas.

Hållbarhetslagen för stora bolag innehåller krav på uppföljning av leverantörer och sociala frågor. Skickas ut i detta forum via mail.

Sammanfattning

Övergripande:

Av kraven på social hänsyn fokuserar beställarna mest på sysselsättningskrav vid upphandlingar. Målet är att tydliggöra kraven och utarbeta en gemensam syn, tydligare riktlinjer och tydligare krav vid upphandling.

Vid krav på social hänsyn bör även begreppet ”social hållbarhet/hänsyn” tydliggöras, för att undvika risk för misstolkning.

Svårigheter:

Uppföljning av entreprenörens del av avtalet.

Svårighet hos beställaren: ingen som driver frågorna

Svårigheter både hos beställaren, entreprenörer och de som anställs med att tolka arbetsförmedlingens krav och ersättningar.

Regeringens fokus; Beställarna behöver stöd från högre instanser för att bibehålla fokus i frågan om sociala hänsyn.

BILAGA 2. INTERVJUFRÅGOR, MARCUS PETERSON

Intervju Marcus Peterson, jurist, Norrköpings kommun

2017-04-21

Startinformation

Vi kommer att genomföra den här intervjun som en del i vårt examensarbete om sociala hänsyn vid offentlig upphandling. Vi kommer att skicka ut materialet med alla dina svar till dig efter intervjun för ditt godkännande inför publicering av uppsatsen. Jag (Mia) är den som ställer frågorna, medan Tina tar anteckningar på datorn för att vi ska komma ihåg dina svar. Är det okej för dig att vi antecknar under mötet?

Du är alltså jurist på kommunen, men kan du berätta lite hur din roll berörs av offentlig upphandling. Vad har du jobbat med tidigare?

Vårt arbete handlar om hur social hänsyn och hur det tas upp i offentlig upphandling. Hur definierar ni begreppet sociala hänsyn?

Tror du att det finns en samsyn inom branschen på hur begreppet uppfattas/definieras?

Vilka krav ställs, i nutid?

Ställer ni krav eller snarare mål för uppfyllande av sociala hänsyn i era förfrågningsunderlag?

Finns det något speciellt område inom social hänsyn som Ni fokuserar på just nu? (T.ex. Sysselsättning, inkludering, jämställdhet).

Vi har läst in oss lite på Nya lagen, ILO och de globala målen. Alla tar upp begreppet sociala hänsyn i olika grad.

Vilka lagar eller direktiv anser du påverka arbetet med sociala hänsyn mest? (Nya lagen, ILO, globala målen)

Påverkar högre instanser ert arbete med sociala hänsyn? (Regeringen). Märker ni av den nya lagändringen i LOU än?

Har du märkt av att denna fråga har blivit mer aktuell den senaste tiden?

Följer ni de direktiv som ni satt upp för kommunen i era FFU? Eller jobbar ni mest med ILO än sålänge?

När började ni arbeta utefter ILO:s krav?

Definierar ni dessa som ett socialt hållbart mål, eller är det mer en lag som man måste följa? (ILO)

Hur ofta ställer ni sociala krav (Andel), och har ni något framtida mål för hur stor del av förfrågningsunderlagen som ska inkludera sociala hänsynskrav?

Entreprenörernas roll

Hur har responsen varit hos entreprenörer när sociala krav/sociala mål ställs vid upphandlingar?

Framtiden

Ser ni någon skillnad på hur sociala hänsyn tas med i förfrågningsunderlag nu, gentemot tidigare? (Har det ökat märkbart?)

Vilka delar tror ni kommer bli aktuella i framtiden?

Vilken grupp ska det fokuseras på?

Har du något mer du vill tillägga innan vi rundar av?

BILAGA 3. INTERVJUFRÅGOR, ERIK BJÄRESTEN

Intervju, Erik Bjäresten, upphandlare, Linköpings kommun.

2017-05-02

Startinformation:

Vi kommer genomföra den här intervjun som en del i vårt examensarbete i sociala hänsyn vid offentlig upphandling. Vi kommer att skicka ut materialet med alla dina svar till dig efter intervjun för ditt godkännande inför publicering av uppsatsen. Jag (Mia) är den som kommer ställa frågorna, medan Tina tar anteckningar på datorn för att vi ska komma ihåg dina svar. Är det okej för dig att vi antecknar under mötet?

Berätta lite om hur din roll som upphandlare på kommunen har berörts av arbetet med social hållbarhet?

Vårt arbete handlar om hur social hänsyn och hur det tas upp i offentlig upphandling. Hur definierar ni begreppet sociala hänsyn?

Finns det en samsyn inom organisationen på hur begreppet uppfattas/definieras? (eller tolkas begreppet personligt?)

Tror du att det finns en samsyn inom branschen på hur begreppet uppfattas/definieras?

Vilka krav ställs, i nutid?

Ställer ni krav eller snarare mål för uppfyllande av sociala hänsyn i era förfrågningsunderlag?

Finns det något speciellt område inom social hänsyn som Ni fokuserar på just nu? (T.ex. Sysselsättning, inkludering, jämställdhet).

Vilka möjligheter och utmaningar ser du med sociala hänsyn i upphandlingar?

Vi har läst in oss lite på Nya lagen, ILO och de globala målen. Alla tar upp begreppet sociala hänsyn i olika grad.

Vilka lagar eller direktiv anser du påverka arbetet med sociala hänsyn mest?

(Nya lagen, ILO, globala målen)

Påverkar högre instanser ert arbete med sociala hänsyn? (regeringen) Märker ni av den nya lagändringen i LOU än?

Har du märkt av att denna fråga har blivit mer aktuell den senaste tiden?

Följer ni de direktiv som ni satt upp för kommunen i era FFU? Eller jobbar ni mest med ILO än sålänge?

När började ni arbeta utefter ILO:s krav?

Definierar ni dessa som ett socialt hållbart mål, eller är det mer en lag som man måste följa? (ILO)

Hur ofta ställer ni sociala krav (Andel), och har ni något framtida mål för hur stor del av förfrågningsunderlagen som ska inkludera sociala hänsynskrav?

Entreprenörernas roll

Hur har responsen varit hos entreprenörer när sociala krav/sociala mål ställs vid upphandlingar?

Märker ni av några skillnader när det fungerar bra/mindre bra att ställa krav på sociala hänsyn?

(partnering, samverkan, driftentreprenad, nybyggnation)

Framtiden

Ser ni någon skillnad på hur sociala hänsyn tas med i förfrågningsunderlag nu, gentemot tidigare? (Har det ökat märkbart?)

Vilka delar tror ni kommer bli aktuella i framtiden?

Har ni några förebilder som ni kan lära av? Eller få ett utbyte av?

Har du något mer du vill tillägga innan vi rundar av?

BILAGA 4. INTERVJUFRÅGOR, AMELIA NORDGREN

Intervju, Amelia Nordgren, utvecklingsledare för social hållbarhet på Skanska, Göteborg.

2017-05-09

Intro:

Du jobbar som utvecklingsledare för social hållbarhet inom Skanska om vi förstått rätt. Kan du berätta lite om hur din roll berörs av sociala hänsyn i upphandlingar

Definition av begreppet

Hur definierar du/ni begreppet sociala hänsyn?

Finns det en samsyn inom företaget på hur begreppet uppfattas/definieras?

Finns det en samsyn inom branschen på hur begreppet uppfattas/definieras?

Fokus just nu, Skanskas arbete med frågan

Hur ofta upplever ni att krav på social hänsyn ställs i upphandlingar?

Har dessa krav ökat påtagligt?

Utifrån er definition av begreppet, vilka områden fokuserar ni mest på att utveckla just nu? /Vilka områden är mest aktuella?

Hur arbetar Skanska med social hållbarhet? (Berätta lite mer om hur ni arbetar med olika grupper, sysselsättning, mångfald mm)

Utifrån er hemsida har vi förstått att ni har ett program för att ta emot nyanlända personer med ingenjörsbakgrund. Stämmer detta och finns det fler grupper ni har utformat liknande program för? (ungdomar eller personer med funktionsnedsättning)

Vid vilka tillfällen tror du att Skanska har svårt att leva upp till kraven på social hållbarhet? Någon del i arbetet som ni anser bör utvecklas?

På vilket sätt försöker ni bidra till att hjälpa personer att etablera sig på arbetsmarknaden? Involveras utbildning tex?

Vad finns det för möjligheter och utmaningar med att ta emot dessa målgrupper/ individer? / så som nyanlända eller funktionshindrade i och med sysselsättningskraven i upphandlingar?

Göteborg stad som förebild

Vi har förstått att Göteborg Stad ligger i framkant gällande att ställa krav på sociala hänsyn i Upphandlingar (då bland annat Linköping ser dem som en förebild)

Vad tror du är det vinnande konceptet för att ställa krav på sociala hänsyn (sysselsättning) i upphandlingar?

Tror du att detta sätt att arbeta skapar fler arbetstillfällen?

Hur märker ni av att Göteborg Stad har förhöjda krav gentemot andra städer?

Östergötland

Vi skulle även vilja veta lite om hur ni på Skanska i Göteborg arbetar med frågan jämfört med övriga Sverige och om du märker av några regionala skillnader (om du vet hur Östergötland ligger till jämfört med Göteborg)

Vad tror du att beställare och entreprenörer i Östergötland behöver göra för att kunna ställa krav på sociala hänsyn i upphandlingar i större utsträckning?

Framtiden

Var tror du fokus kommer ligga i framtiden?

Hur avser ni att arbeta med en utveckling av detta område inför framtiden?

BILAGA 5. INTERVJUFRÅGOR JENNIE FRIDOLIN

Intervju, Jennie Fridolin, ansvarig för social hållbarhet på NCC, Stockholm

2017-05-12

Intro:

Du arbetar på NCC som ansvarig för social hållbarhet om vi har förstått det rätt? Kan du berätta lite om vad din roll innefattar? Vad innebär det att vara ansvarig för social hållbarhet på NCC?

Definition av begreppet

Hur definierar Ni begreppet sociala hänsyn?

Finns det en samsyn inom företaget på hur begreppet uppfattas/definieras?

Tror du att det en samsyn inom branschen på hur begreppet uppfattas/definieras?

Hur NCC arbetar med frågan

Hur ofta upplever ni att krav på social hänsyn ställs i upphandlingar?

Har dessa krav ökat påtagligt?

Vilka områden inom begreppet är mest aktuella?

Vilka områden arbetar NCC med just nu? Sysselsättning, mångfald, nyanlända etc.

Vilka områden vill ni utveckla?

Vid vilka tillfällen tror du att NCC har svårt att leva upp till kraven på social hållbarhet? Någon del i arbetet som ni anser bör utvecklas?

På vilket sätt försöker ni bidra till att hjälpa personer att etablera sig på arbetsmarknaden? Involveras utbildning tex?

Arbetar ni med att individanpassa uppdragen?

Vad finns det för möjligheter och utmaningar med att ta emot dessa målgrupper/ individer? / så som nyanlända eller funktionshindrade i och med sysselsättningskraven i upphandlingar?

Vad tror du är det vinnande konceptet för att ställa krav på sociala hänsyn (sysselsättning) i upphandlingar?

Vet du om Stockholm har förhöjda krav gentemot andra delar i Sverige?

Östergötland

Vi skulle även vilja veta lite om hur ni på NCC i Stockholm arbetar med frågan jämfört med övriga Sverige och om du märker av några regionala skillnader (om du vet hur Östergötland ligger till jämfört med Stockholm)

Vad tror du att beställare och entreprenörer här och i Östergötland behöver arbeta med för att kunna ställa krav på sociala hänsyn i upphandlingar i större utsträckning?

Framtiden

Var inom begreppet sociala hänsyn tror du fokus kommer att ligga i framtiden?

Hur avser ni att arbeta med en utveckling av detta område inför framtiden?

BILAGA 6. INTERVJUFRÅGOR FREDRIK HENNINGS

Intervju med Fredrik Hennings, projektutvecklare, SKANSKA, Östergötland

2017-05-10

Vet du hur Skanska jobbar med frågan om sociala hänsyn I Östergötland?

Har ni erfarenheter från någon entreprenad där krav på sociala hänsyn har ställts?

Jobbar ni löpande med sociala hänsyn, eller sker detta först om beställarna ställer krav på detta i sina förfrågningsunderlag?

Har ni blivit inbjudna till dialoger med beställarna?

Har ni vunnit någon upphandling där sysselsättningskrav har ställts som ett krav på sociala hänsyn?

Vid sysselsättningsfrämjande (för ungdomar, långtidsarbetslösa, personer med funktionshinder och nyanlända):

Har ni jobbat fram någon plan med individanpassade arbetsuppgifter för de personer som tas emot?

Har ni jobbat fram någon plan med utbildningspaket för de ni kan komma att ta emot?

BILAGA 7. INTERVJUFRÅGOR MARCUS SANDLUND

Intervju med Marcus Sandlund, affärschef, NCC Östergötland

2017-05-11

Har du någon övergripande bild av hur NCC arbetar med sociala hänsyn i Östergötland?

Arbetar ni löpande med sociala hänsyn, eller sker detta först om beställarna ställer krav på detta i sina förfrågningsunderlag?

Har ni vunnit någon upphandling där sysselsättningskrav har ställts som ett krav på sociala hänsyn?

Har ni erfarenheter från någon entreprenad där krav på sociala hänsyn har ställts?

Har ni förlorat någon upphandling p.g.a. att ni saknat en plan för hur ni arbetar med sociala hänsyn/social hållbarhet?

Vad ser du för utmaningar och möjligheter med att involvera sociala krav i era projekt?

Om ja:

Har ni jobbat fram någon plan med individanpassade arbetsuppgifter?

Har ni jobbat fram någon plan med utbildningspaket för de ni kan komma att ta emot?

Har ni blivit inbjudna till beställarträffar för att diskutera hur sociala krav ska ställas?

Vilken projektform anser du vara bäst för att involvera sociala krav?

Varför?